

Prednosti i nedostatici uvođenja eura u Republici Hrvatskoj

Gojanović, Mara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:259736>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-24**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Naziv diplomskog studija

**PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJE EURA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Mara Gojanović

Zagreb, rujan, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Naziv diplomskog studija

**PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJE EURA U
REPUBLICI HRVATSKOJ
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE
INTRODUCTION OF THE EURO IN THE REPUBLIC OF
CROATIA**

Završni rad

Studentica: Mara Gojanović

JMBG: 67606351

Mentorica: prof. dr. sc. Lorena Škuflić

Zagreb, rujan, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad pod nazivom Prednosti i nedostaci uvođenje eura u Republici Hrvatskoj isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(mjesto i datum)

(vlastoručni potpis studenta)

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD	1
1.1. Predmet rada	1
1.2. Svrha i ciljevi rada	2
1.3. Metodologija rada	3
1.4. Struktura rada	3
2. FORMIRANJE MONETARNE UNIJE.....	4
2.1. Kratka povijesna pozadina.....	4
2.2. Formiranje Zajedničkog europskog tržišta	6
2.3. Stvaranje Europskog monetarnog sustava	10
2.4. Formiranje monetarne unije.....	12
2.5. Faze formiranja monetarne unije	14
3. UVOĐENJE EURA U REPUBLIKU HRVATSKU	21
3.1. Stvaranje uvjeta za ulazak eura	21
3.2. Proces i strategija uvođenja eura	26
4. PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJE EURA U REPUBLIKU HRVATSKU	30
4.1. Prednosti uvođenja eura.....	31
4.1.1. Smanjenje troškova zaduženja	36
4.1.2. Ukidanje valutnog rizika u hrvatskom gospodarstvu.....	37
4.1.3. Sprječavanje bankovne krize	37
4.1.4. Manji transakcijski troškovi i ostale prednosti	38
4.2. Nedostaci uvođenja eura.....	39
4.2.1. Nepostojanje samostalnog monetarnog sustava.....	41
4.2.2. Rast razine cijena	41
5. PRIMJERI OSTALIH ZEMALJA NAKON UVOĐENJA EURA	43
6. ZAKLJUČAK	52
LITERATURA	54
POPIS SLIKA	57
POPIS TABLICA.....	57

SAŽETAK

Europska ekonomska i monetarna unija (EMU) spaja nekoliko država članica Europske unije (EU) u kohezivni ekonomski sustav. Nasljednik je Europskog monetarnog sustava (EMS). Također se naziva i eurozona, Europska ekonomska i monetarna unija (EMU) predstavlja prilično široko područje, pod kojim je donesena skupina politika usmjerenih na ekonomsku konvergenciju i slobodnu trgovinu među državama članicama Europske unije. Razvoj EMU odvijao se kroz proces u tri faze, pri čemu je treća faza započela usvajanje zajedničke valute eura umjesto bivših nacionalnih valuta. To su ispunile sve početne članice EU osim Ujedinjenog Kraljevstva i Danske, koje su odustale od uvođenja eura. Ujedinjeno Kraljevstvo je nakon toga napustilo EMU 2020. nakon referenduma o Brexitu. Ovaj rad prikazuje proces ulaska Republike Hrvatske u eurozonu gdje proces traje već deset godina te ističe njegove prednosti i mane.

Ključne riječi: Europska ekonomska i monetarna unija, ekonomski sustav, zajednička valuta, ekonomska konvergencija

SUMMARY

The European Economic and Monetary Union (EMU) unites several member states of the European Union (EU) into a cohesive economic system. It is the successor of the European Monetary System (EMS). Also called the Eurozone, the European Economic and Monetary Union (EMU) represents a fairly broad area, under which a group of policies aimed at economic convergence and free trade among the member states of the European Union have been adopted. The development of the EMU took place through a three-stage process, with the third stage beginning with the adoption of the common euro currency in place of the former national currencies. This was fulfilled by all the initial EU members except the United Kingdom and Denmark, which abandoned the introduction of the euro. The UK subsequently left the EMU in 2020 following the Brexit referendum. This paper presents the process of the Republic of Croatia's entry into the Eurozone, where the process has been going on for ten years, and highlights its advantages and disadvantages.

Keywords: European Economic and Monetary Union, economic system, common currency, economic convergence

1. UVOD

1.1. Predmet rada

Počevši od 1970-ih, europski čelnici raspravljali su o stvaranju jedinstvene valute. Plan je postao službenim Ugovorom iz Maastrichta iz 1992., kojim je formirana Europska unija i utrt put stvaranju jedinstvene europske valute. Ime nove valute predstavljeno je 1995. 31. prosinca 1998. 11 zemalja "zaključalo" je svoje tečajevе u odnosu na druge i na euro. U ponoć su službeno prestale postojati njihove valute. Sljedeće tri godine "naslijeđene valute" ostale su zakonsko sredstvo plaćanja, ali su elektronički prijenosi i druge nefizičke novčane transakcije počeli koristiti eure.

Porijeklo o nastanku jedinstvene valute na europskom području javlja se još 1970. godine, a najveći naponi dogodili su se tek nekoliko desetljeća kasnije točnije 1990-tih godina. Ideja o stvaranju jedinstvene valute dobila je veliki uzlet. U tim godinama namjera je postala konkretna. Iako su i tada postojala različita stajališta i mišljenja o stvaranju jedinstvene valute ipak su prevagnule sile u korist eura te je euro stupio na snagu devedesetih. Godine 1999. kreirala se valuta u virtualnom smislu, a nakon tri godine dolazi do fizičkog optičaja eura.¹

Kreiranjem eura predstavila se želja za približavanjem europskih država kao i jačanjem kontinenta u cjelini. Takva zajednička valuta je morala poslužiti kao važno sredstvo za pokretanje veće povezanosti europskih država. Euro je nastao iz Ugovora iz Maastrichta iz 1991., u kojem je 12 izvornih zemalja članica Europske zajednice (sada Europska unija) stvorilo ekonomsku i monetarnu uniju i odgovarajuću zajedničku jedinicu razmjene.

Kovnice diljem Europe tiskale su 7,4 milijarde novčanica i iskovale 38,2 milijarde kovanica kako bi osigurale da će dovoljno eura biti dostupno do 1.1.2002. Banke su od prosinca 2001. izdale "početne pakete" koji sadrže male količine eura kako bi upoznale ljude s novim novcem. Konačno, godinu dana kasnije, euro je formalno ušao u svijet kao zakonsko sredstvo plaćanja. Prva službena kupnja dogodila se na dalekom francuskom otoku Réunion, gdje je funta ličija korištena u eurima. Tijekom sljedeća dva mjeseca, zemlje sudionice službeno su

¹ Buti, M., Van den Noord, P. (2009). The euro: Past successes and new challenges. National Institute Economic Review, 68-85, (208)

imale dvije valute kako bi ljudima dali vremena za prilagodbu. Tvrtke su oglašavale cijene i u eurima i u naslijeđenim valutama, a neke su optužene da koriste promjenu kao izgovor za podizanje cijena. Sve u svemu, međutim, proces stvaranja nove valute za populaciju od preko 300 milijuna ljudi prošao je nevjerojatno glatko.²

Ekonomska i monetarna unija (EMU) predstavlja jedan oblik trgovinskog bloka. EMU predstavlja spoj zajedničkog tržišta, carinske i monetarne unije. Ekonomska i monetarna unija je šesta faza od sedam faza do krajnje ekonomske integracije. Ona u svom djelovanju je spoj carinske unije koja teži ka zajedničkom i jedinstvenom tržištu. Ovakva vrsta unije želi uvesti slobodnu trgovinu kao i slobodni protok ljudi, robe i usluga među članicama Europske unije. EMU se razlikuje od monetarne unije jer monetarna unija ne uključuje zajedničko tržište. EMU svojim utjecajem utječe na veliki broj jurisdikcija. Određena područja su pod utjecajem posebnih carinskih propisa od ostalih područja EMU-a. Npr. valutu euro ne koriste sve države kao svoju jedinstvenu valutu, a isto tako nisu ni sve članice dio Schengenskog prostora. Jedan dio članica pripada monetarnoj uniji, dok ostali dio članica pripada EMU.

Predmet ovog završnog rada jeste prikazivanje prednosti i mana uvođenja eura u Republiku Hrvatsku.

1.2. Svrha i ciljevi rada

Glavni cilj ovog rada je prezentiranje mogućih posljedica koje će se dogoditi nakon zaključivanja procesa eurointegracije te prihvatanje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj. U radu će se prikazati veliki broj stručnih mišljenja koji prikazuju prednosti i nedostatke uvođenja eura. Problematika ovoga rada prikazat će se na primjerima drugih zemalja koje su članice eurozone - detaljni osvrt na primjerima Slovenije i Slovačke.

Svrha rada je prikazati kako je važna dobra pripremljenost države u ovakvim velikim povijesnim procesima. Važno je istaknuti ekonomsko djelovanje tržišta u navedenim situacijama.

² Stiglitz, J. E. (2017). Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb

1.3. Metodologija rada

Korišteni podaci u ovom radu prikupljeni su iz raznih sekundarnih izvora - knjige, časopisi te digitalni mediji (internetski članci). No za primjenu praktičnih primjera korištene su i publikacije na slovenskom i slovačkom jeziku. Veliki broj brojčanih podataka nadopunjen je primarnim izvorima. Također je u pisanju korištena i baza podataka - Hrčak.

U pogledu znanstveno-istraživačkih metoda koristile su se sljedeće metode: metoda analize i sinteze, metoda indukcije i dedukcije te metode kompilacija, deskripcija i komparacija.

1.4. Struktura rada

Završni rad se sastoji od šest međusobno povezanih poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na uvodne reference rada gdje su prikazane uvodne stavke. Drugi dio rada se odnosi na proučavanje monetarne politike europske unije. Prikazat će se povijesni nastanak ekonomske monetarne unije te će se posebno izanalizirati faze nastanka. U ovom dijelu također se prikazuje i važnost zajedničkog tržišta. Treći dio rada se odnosi na proces uvođenja eura u Republiku Hrvatsku. Prikazuje se proces koji traje već deset godina. Četvrti dio rada prikazuje prednosti i nedostatke uvođenja eura u Hrvatsku. Peti dio rada prikazuje dva primjera država koje su uvele euro - Slovenija i Slovačka. Šesti dio rada se odnosi na zaključne reference rada.

2. FORMIRANJE MONETARNE UNIJE

2.1. Kratka povijesna pozadina

Između Prvog i Drugog svjetskog rata je prošlo jako kratko razdoblje tj. samo 30 godina. Oba su rata bila potaknuta sukobima između europskih država i gurnula su narode svijeta u rat. U središtu svjetskih ratova bio je sukob između Njemačke i njezinih europskih susjeda. To su bile neke od najrazvijenijih zemalja svijeta, a ipak su nastojale uništiti jedna drugu. Njemačka je u 26 godina dva puta napala Francusku i Belgiju, Nizozemsku i Luksemburg te uvukla Veliku Britaniju i Rusiju u sukob. Naposljetku su oba ova rata prerasla iz regionalnih sukoba u cijeli svijet.

Industrijska proizvodnja zaustavljena je rušenjem prometne infrastrukture, posebice mostova i željezničkih čvorišta. Ali održavanje ratnih zapovjedno-ekonomskih kontrola i ratna mobilizacija radne snage brzo su eliminirali ta uska grla i izbjegle akutne nestašice koje su mogle potaknuti socijalne nemire i nenadmašnu inflaciju, kakvu je Europa iskusila na kraju Prvog svjetskog rata. Do 1947. industrijska proizvodnja se vratila na prijeratnu razinu barem u silama pobjednicama.³

Nastavak oživljavanja i ponovni gospodarski rast kočili su institucionalni i geopolitički čimbenici, a ne nedostatak proizvodnih kapaciteta. Obnova zapadne Europe zahtijevala je ukidanje zapovjedne ekonomije i liberalizaciju cijena i plaća; uklanjanje nedostatka dolara kako bi se zemljama razorenim ratom omogućilo uvoz kapitalnih dobara potrebnih za obnovu infrastrukture i obnavljanje zaliha u tvornicama; obnova europske podjele rada; i međunarodnu suradnju za rješavanje njemačkog pitanja i remobilizaciju njemačke industrije⁴

Prva zamisao o ekonomskoj i monetarnoj uniji javila se dosta prije uspostavljanja Europske zajednice. Ideja se javila kad i Liga naroda kada je Gustav Stresemann 1929. godine tražio kreiranje europske valute kako bi se smanjila ekonomska podjela među državama nakon Prvog svjetskog rata. Stvaranje ekonomske i monetarne unije prvi put se pokušalo provesti 1969. godine na inicijativu Europske komisije. Europska unija je željela istaknuti veći oblik

³ Boltho, A. (2001). Europe's Stagflation. Centre for European Policy Studies. Clarendon Press. Belgium.

⁴ Stiglitz, J. E. (2017). Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb

suradnje među državama članicama. Europska komisija je htjela pojačati suradnju na području ekonomskih politika i monetarne suradnje. Težnja ka ovom obliku ujedinjenja nastavila se u prosincu 1969. godine na sastanku Europskog vijeća u Den Haagu. Europsko vijeće je tada uputilo molbu tadašnjem premijeru Luksemburga da smisli način smanjenja volatilnosti deviznog tečaja. On je objavio izvješće u listopadu 1970. godine te je njegova preporuka bila centralizacija nacionalnih makroekonomskih politika. To se odnosilo na nepovratno fiksiranje paritetnih stopa kao i potpuna sloboda kapitala. On tada u svom izvještaju nije preporučio zajedničku valutu kao ni središnju banku. On u svom pokušaju da se pomoću zmije u tunelu ograniči kolebanje europskih valuta nije uspio.⁵

Američki predsjednik Richard Nixon je 1971. godine maknuo korištenje zlatne podloge iz američkog sustava tj. američkog dolara što je dovelo do kolapsa Bretton Woods sustava. Navedeni kolaps je u tom trenutku utjecao na razvoj svih svjetskih valuta. Uzrok tome je pojava kolebanja i devalvacija valute što je dovelo do smanjenja želje za europskom monetarnom unijom. No unatoč takvoj situaciji u ožujku 1979. godine dolazi do stvaranja Europskog monetarnog sustava (EMS), kojim su tečajevi fiksirani na europsku novčanu jedinicu (ECU), obračunsku valutu, kako bi se stabilizirali tečajevi i suzbila inflacija. Uz to nastaje i Europski monetarni fond za suradnju (EMCF).⁶

U veljači 1986. Jedinstveni europski akt formalizirao je političku suradnju unutar EEZ-a, uključujući nadležnost u monetarnoj politici. Summit Europskog vijeća u Hannoveru 14. lipnja 1988. počeo je ocrtavati monetarnu suradnju. Francuska, Italija i Europska komisija podržale su potpunu monetarnu uniju sa središnjom bankom, čemu se tadašnja britanska premijerka Margaret Thatcher protivila.⁷

No prije nego li je došlo do kreiranja zajedničke monetarne unije, europski proces zbližavanja je jačao. U tom razdoblju dolazi do osnivanja supranacionalne zajednice te bi nakon toga u fokus ekonomskih zbivanja došla rasprava o kreiranju monetarne unije.

⁵ Stiglitz, J. E. (2017). Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb

⁶ Boltho, A. (2001). Europe's Stagflation. Centre for European Policy Studies. Clarendon Press. Belgium.

⁷ Brkić, L., Kotarski, K. (2008). Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, Anali Hrvatskog politološkog društva, 443-460, 5 (1)

- Godine 1948. dolazi do osnivanja nevladinog Europskog kongres gdje je sudjelovalo oko 700 delegata koji su pristizali iz 16 država. Na kongresu se raspravljalo o zajedničkom tržištu i monetarnoj uniji.⁸
- Godine 1949. godine osnovano je Vijeće Europe čiji je zadatak bio učvršćivanje demokracije i zaštite ljudskih prava.
- Godine 1950. formira se osnivanje Europske zajednice za ugljen i čelik - ECSC.
- Godine 1955. sastaju se ministri vanjskih poslova šest članica kako bi kreirali Carinsku uniju i zajedničko tržište.
- Godine 1957. nastaju dvije zajednice - Europska ekonomska zajednica i Europska zajednica za atomsku energiju gdje kroz Jedinstveni europski akt dodatno jačaju zajedničku ekonomsku politiku.
- Godine 1967. dolazi do spajanja sve tri zajednice u jednu jedinstvenu te tada nastaje Europska zajednica.⁹

2.2. Formiranje Zajedničkog europskog tržišta

Postignuća jedinstvenog tržišta pokrivaju različita područja, ali još ima prostora za napredak.. Jedinstveno europsko tržište, unutarnje tržište ili zajedničko tržište jedinstveno je tržište koje obuhvaća 27 država članica Europske unije (EU) kao i – uz određene iznimke – Island, Lihtenštajn i Norvešku kroz Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru, i Švicarska putem sektorskih ugovora. Jedinstveno tržište nastoji jamčiti slobodno kretanje robe, kapitala, usluga i ljudi, poznato pod zajedničkim nazivom "četiri slobode".¹⁰

Četiri slobode jedinstvenog tržišta su:

1. Slobodno kretanje robe
2. Slobodno kretanje kapitala
3. Sloboda osnivanja i pružanja usluga
4. Slobodno kretanje osoba.

⁸ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004). Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb

⁹ Ibidem.

¹⁰ Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142))

Od početka su ekonomski interesi bili primarni pokretač integracije u Europi; a jedan od temeljnih ciljeva bio je stvoriti jedinstveno tržište. Još 1968. godine tadašnja šesteročlana Europska ekonomska zajednica (EEZ) ukinula je carinske barijere unutar Zajednice i uspostavila zajedničku carinsku tarifu za robu iz zemalja izvan EEZ. Međutim, necarinske prepreke poput tehničkih normi ili sigurnosnih standarda nastavile su kočiti trgovinu. U 1970-ima, sljedeći koraci prema većoj integraciji uglavnom su bili doneseni putem presuda Europskog suda pravde (npr. Dassonville 1974. ili Cassis de Dijon 1979.). Osim toga, rastući ekonomski izazovi, npr. zbog naftne krize vršiti pritisak na države članice da prodube svoje gospodarske odnose.¹¹

25. ožujka 1957. Francuska, Zapadna Njemačka, Italija, Nizozemska, Belgija i Luksemburg potpisuju u Rimu ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), poznate i kao Zajedničko tržište. EEZ, koji je stupio na snagu u siječnju 1958., bio je veliki korak u europskom kretanju prema ekonomskoj i političkoj uniji. Do 1950. godine postalo je očito da su stoljeća zapadnoeuropske nadmoći u svijetu pri kraju. Nacionalna tržišta Europe, izolirana jedno od drugog arhaičnim trgovinskim zakonima, nisu bila dorasla divovskom tržištu u kojem uživaju Sjedinjene Države. A nad Europom se s istoka nadvio Sovjetski Savez, čiji su komunistički vođe zapovijedali golemim teritorijem i ekonomskim resursima pod jedinstvenim sustavom. Mnogi europski čelnici također su se bojali obnove sukoba između tradicionalnih europskih antagonista poput Francuske i Njemačke, što bi samo dodatno umanjilo europska gospodarstva.¹²

Godine 1986. EU je pristao usvojiti Jedinstveni europski akt nakon čega je uslijedila provedba različitih zajedničkih pravila EU tijekom sljedećih šest godina. Ova prva velika revizija Rimskog ugovora iz 1957. imala je za cilj dati veći zamah europskoj integraciji i "dovršiti" jedinstveno tržište. Početkom 1993. jedinstveno tržište postalo je stvarnost za 12 zemalja EU.¹³

Ugovor iz Maastrichta (1992.) bio je veliki korak naprijed i iznio je ideju ekonomske i monetarne unije (EMU) s jedinstvenom valutom, koja je službeno uvedena na prijelazu stoljeća. Ovaj korak nije trebao zamijeniti jedinstveno tržište, na kojem je još potrebno raditi.

¹¹ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004). Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb

¹² Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142)),

¹³ Ibidem.

Zapravo, postoji uzajamna ovisnost: prvo, EMU pruža okvir za veću ekonomsku integraciju; drugo, stabilna EMU zahtijeva blisku gospodarsku suradnju. Bez obzira na to, jedinstveno tržište pokriva veći broj zemalja nego EMU i zahtijeva posebne propise. Godine 1994. na snagu je stupio Sporazum o Europskom gospodarskom prostoru (EEA), kojim je jedinstveno tržište prošireno na ukupno 31 zemlju.

Kada je Velika recesija pogodila Europu, postalo je jasno da na jedinstvenom tržištu još treba raditi. Time su sve uključene strane dobile poticaj za intenziviranje suradnje. Akt o jedinstvenom tržištu I (2011.) identificirao je 12 poluga za poboljšanje funkcioniranja jedinstvenog tržišta i pozvao države članice da usvoje ključnu akciju za svaku od njih. Godinu dana kasnije, Komisija je istaknula da su se do sada Europski parlament i Vijeće složili samo oko jednog od 12 ključnih prijedloga djelovanja. Zbog hitnosti koja proizlazi iz krize u eurozoni, Komisija je krenula naprijed i predstavila drugi skup prioritarnih radnji u Aktu o jedinstvenom tržištu II (2012.).¹⁴

U okviru Strategije jedinstvenog tržišta nastavljeni su napor za poboljšanje funkcionalnosti jedinstvenog tržišta. Nema sumnje da je ekonomska težina jedinstvenog tržišta ojačala glas Europske unije u svijetu. To je vidljivo u pregovorima o trgovinskim sporazumima, na primjer, koji su posljednjih godina postali širi i ambiciozniji. Japan i EU, koji zajedno čine više od četvrtine svjetskog BDP-a, profitirat će od potpisivanja Sporazuma o gospodarskom partnerstvu između EU i Japana u srpnju 2018. Danas se jedinstveno tržište sastoji od oko 500 milijuna europskih građana i oko 24 milijuna poduzeća. BDP EU-a po veličini je sličan BDP-u SAD-a, iako uz određene fluktuacije: trenutno je ispod vrijednosti u SAD-u, ali je bio viši u razdoblju 1992.-1998. i 2003.-2014.¹⁵

Jedinstveno tržište ima četiri jedinstvene karakteristike koje datiraju iz Rimskog ugovora. Nazivaju se i četiri temeljne slobode i obuhvaćaju slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i rada. Ove četiri slobode odražavaju europske ciljeve ekonomske integracije, stvarajući idealnu situaciju za gospodarski rast u ekonomiji slobodnog tržišta. Razvoj ovih karakteristika ilustrira koliko se slobodno kreću različiti čimbenici unutar jedinstvenog tržišta. Međunarodni položaj europskog tržišta pokazuje koliko je dobro integrirano u globalno gospodarstvo. EU

¹⁴Bukovšak, M., Ćudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 95-128, 27 (1 (142)),

¹⁵ *Ibidem*.

ima najveći udio trgovine (zbroj roba i usluga) u odnosu na BDP, što je znatno iznad svjetskog prosjeka. To je uglavnom uzrokovano povećanjem trgovine uslugama. Trgovina robom čini 25 % BDP-a EU-a, dok usluge čine više od 70 % BDP-a EU-a. U prosjeku, dvije trećine izvoza iz država članica EU-a ide u druge zemlje EU-a.¹⁶

Brojke pokazuju veličinu jedinstvenog tržišta, ali još ne govore o tome stvara li se europska dodana vrijednost koja pripada državama članicama. Različiti teorijski pristupi tvrde da ekonomska integracija unutar jedinstvenog tržišta koristi ukupnom blagostanju povećanjem produktivnosti na različite načine. Izneseni argumenti obuhvaćaju komparativne prednosti iz klasične teorije trgovine ili ekonomije razmjera iz nove teorije trgovine kao i nove ekonomske geografije. Mariniello, Sapir i Terzi daju popis specifičnih kanala kroz koje mikro-učinci dotičnih sloboda imaju utjecaj na produktivnost i rast. Oni obuhvaćaju, na primjer, bolju usklađenost vještina zbog veće mobilnosti radne snage ili povećanih tokova izravnih stranih ulaganja izvan EU-a, kao i veće inovacije zbog povećane konkurentnosti tvrtki sa sjedištem u EU. Zbog svoje prirode, ti kanali rasvjetljavaju samo odabrane dimenzije jedinstvenog tržišta.¹⁷

Iako je jedinstveno europsko tržište prešlo dug put, ne treba se čuditi što jedinstveno tržište još nije potpuno integrirano. Europska komisija pod nazivom Strategija jedinstvenog tržišta podvodi nekoliko područja djelovanja. Mobilnost roba unutar jedinstvenog tržišta dobro je razvijena. Ono što još treba učiniti je ukidanje netehničkih prepreka trgovini i drugih popratnih mjera. Oni obuhvaćaju poboljšanje uvjeta za dopuštanje tvrtkama iz jedne države članice EU-a da osnivaju podružnice u drugim državama članicama. Pojednostavljeni kriteriji pristupa i pojednostavljeni administrativni postupci mogli bi dovesti do viših razina ulaganja olakšavajući europskim tvrtkama ulaganje u drugim državama članicama i, između ostalog, izgradnju europskog distribucijskog sustava. U ožujku 2018. Europski parlament usvojio je nova pravila za prekograničnu dostavu paketa koja bi trebala potaknuti transparentnost cijena i dodatno povećati prekograničnu online kupnju. Sposobnost funkcioniranja jedinstvenog tržišta u znatnoj je mjeri također određena poreznom politikom. Daljnji napor za usklađivanje PDV-a u Europi mogli bi pozitivno utjecati na prekograničnu prodaju, posebno za mala i srednja poduzeća. Općenito, važno je osigurati poštene uvjete tržišnog natjecanja za sve

¹⁶ Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004). Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb.

¹⁷ Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142)),

države članice, čime se izbjegavaju neželjene prepreke.¹⁸ Gledajući zdravstveni sektor, vidi se da se pristup novim lijekovima poboljšao. Bez obzira na to, zdravstvena zaštita ostaje u nacionalnoj nadležnosti, a ne u nadležnosti EU-a. Prema M. Kyleu, to je razlog zašto Europa zaostaje u cijenama lijekova i odobravanju generičkih lijekova.

Digitalna revolucija drastično je promijenila mobilnost usluga. Temeljna načela sastoje se od prava na osnivanje tvrtke i pružanja ili primanja usluga u drugoj zemlji EU-a. Inicijativa za uspostavu jedinstvenog digitalnog tržišta ili inicijativa za uspostavu slobodnog kretanja podataka (kao što je iznijela estonska predsjedateljica 2017.) naglašavaju važnost digitalnih tema. Mjere poput nedavno usvojene uredbe o zabrani geoblokiranja važni su koraci prema širenju prekograničnih digitalnih usluga. Specifična priroda digitalnih usluga (kao i digitalnih proizvoda) postavlja pitanja u vezi s dizajnom postojećih propisa: prvo, ti propisi riskiraju stvaranje prepreka za ulazak novih tvrtki ako nenamjerno zabrane nove digitalne usluge ili proizvode. Drugo, propisi mogu dovesti postojeće tvrtke u nepovoljan položaj ako novi proizvodi koji ne podliježu postojećim zakonskim odredbama steknu konkurentsku prednost – a da to nije regulatorni cilj. Pojednostavljivanje prekogranične razmjene usluga također zahtijeva da propisi o ulasku za zanimanja građanima EU-a omoguće pristup tržištu rada u drugim državama članicama. Potrebno je stvoriti okvirne uvjete koji osiguravaju ispunjavanje standarda kvalitete uz izbjegavanje zatvaranja zanimanja i stvaranja profesionalnih monopola. Direktiva o testu proporcionalnosti prije donošenja nove regulacije profesija, koja je usvojena u ljeto 2018., ima za cilj olakšati pristup tržištu, no malo je vjerojatno da će biti dovoljna. Općenito, Vetter tvrdi da pretjerana "domaća pristranost" u trgovini i dalje postoji kada se EU uspoređuje sa SAD-om. Iako SAD možda nije realno mjerilo, trebalo bi smanjiti trgovinske prepreke kako bi se potaknula trgovina između država članica EU-a.¹⁹

2.3. Stvaranje Europskog monetarnog sustava

Europski monetarni sustav (EMS) bio je prilagodljiv tečajni aranžman uspostavljen 1979. kako bi se potaknula bliža monetarna politika suradnje između članica Europske zajednice (EZ). Europski monetarni sustav (EMS) kasnije je naslijedila Europska ekonomska i monetarna unija (EMU), koja je uspostavila zajedničku valutu, euro. Europski monetarni

¹⁸ Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 95-128, 27 (1 (142)),

¹⁹ Ibidem.

sustav (EMS) uspostavljen je kako bi stabilizirao inflaciju i zaustavio velike fluktuacije tečaja između ovih susjednih zemalja, s namjerom da im se olakša međusobna trgovina robama. EMS je nastao kao odgovor na propast sporazuma iz Bretton Woodsa. Nastao nakon Drugog svjetskog rata (Drugi svjetski rat), Bretton Woods sporazum uspostavio je prilagodljivi fiksni devizni tečaj za stabilizaciju gospodarstava i konsolidaciju globalne financijske moći među zapadnim savezničkim državama. Kada je napušten ranih 1970-ih, valute su počele plutati - fluktuirati u tržišnoj vrijednosti jedna u odnosu na drugu - što je potaknulo članice EZ-a da potraže novi sporazum o tečaju koji bi nadopunio njihovu carinsku uniju.²⁰

Primarni cilj EMS-a bio je stabilizirati inflaciju i zaustaviti velike fluktuacije tečaja između europskih zemalja. To je bio dio šireg, općeg cilja poticanja gospodarskog i političkog jedinstva u Europi, što je u konačnici predstavio put ka zajedničkoj valuti, euru.

Valutne fluktuacije kontrolirane su tečajnim mehanizmom (ERM). ERM je bio odgovoran za vezivanje nacionalnih deviznih tečajeva, dopuštajući samo neznatna odstupanja od europske valutne jedinice (ECU)- kompozitne umjetne valute temeljene na košarici od 12 valuta članica EU-a, ponderiranih prema udjelu svake zemlje u proizvodnji EU-a. ECU je služio kao referentna valuta za tečajnu politiku i određivao je tečajeve među valutama zemalja sudionica putem službeno odobrenih računovodstvenih metoda.

Prve godine EMS-a bile su obilježene neujednačenim vrijednostima valutama i prilagodbama koje su podizale vrijednost jačih valuta i snižavale one slabijih. Nakon 1986. promjene nacionalnih kamatnih stopa posebno su korištene kako bi se sve valute održale stabilnima. Nova kriza za EMS pojavila se početkom 1990-ih. Različiti ekonomski i politički uvjeti zemalja članica, posebno ponovno ujedinjenje Njemačke, doveli su do trajnog povlačenja Britanije iz EMS-a 1992. Britansko povlačenje nagovijestilo je njeno kasnije inzistiranje na neovisnosti od kontinentalne Europe; Britanija je odbila pridružiti se eurozoni, zajedno sa Švedskom i Danskom. Tijekom tog vremena pojačani su napor da se formira zajednička valuta i učvrste veća gospodarska savezništva. Godine 1993. većina članica EZ-a potpisala je Ugovor iz Maastrichta, kojim je uspostavljena Europska unija (EU). Godinu dana kasnije, EU je osnovala Europski monetarni institut, koji je 1998. postao Europska središnja banka (ECB).

²⁰ Hudec, M. (2018). The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39)

Primarna odgovornost ECB-e bila je uspostaviti jedinstvenu monetarnu politiku i kamatnu stopu.²¹

Krajem 1998. većina zemalja EU istodobno je smanjila svoje kamatne stope kako bi promicala gospodarski rast i pripremila se za uvođenje eura. U siječnju 1999. stvorena je jedinstvena valuta, euro; euro koristi većina zemalja članica EU. Osnovana je i Europska ekonomska i monetarna unija (EMU), koja je naslijedila EMS kao novi naziv za organizaciju zajedničke monetarne i ekonomske politike EU-a.²²

Prema EMS-u, tečajevi su se mogli mijenjati samo ako su obje zemlje članice i Europska komisija bile suglasne. Bio je to potez bez presedana koji je izazvao brojne kritike. Nakon globalne ekonomske krize 2008.-2009., postala je očita značajna napetost između načela EMS-a i politika nacionalnih vlada. Određene države članice, posebice Grčka, ali i Irska, Španjolska, Portugal i Cipar provodile su politiku koja je stvarala visoke nacionalne deficite. Taj je fenomen kasnije nazvan europskom krizom državnog duga.²³ Te zemlje nisu mogle pribjeći devalvaciji svojih valuta i nije im bilo dopušteno trošiti kako bi nadoknadile stope nezaposlenosti. Od početka je politika Europskog monetarnog sustava (EMS) namjerno zabranjivala spašavanje posrnutih gospodarstava u eurozoni. Unatoč glasnom otporu članica EU-a s jačim gospodarstvima, EMU je konačno uspostavio mjere spašavanja kako bi pružio pomoć članicama koje se bore.

2.4. Formiranje monetarne unije

Monetarna unija predstavlja sporazum između dviju ili više država kojim se stvara područje jedinstvene valute. Kada se promatra nastanak monetarne unije može se vidjeti kako se njezin nastanak nastao iz ekonomske i političke naravi. Monetarnu uniju prati uspostava jedinstvene monetarne politike i osnivanje jedinstvene središnje banke ili stvaranje već postojećih nacionalnih središnjih banaka integrativnih jedinica zajedničkog središnjeg bankarskog sustava. Monetarna unija obično uključuje uvođenje zajedničkih novčanica i kovanica. Ova bi

²¹ Hudec, M. (2018). The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39)

²² Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004). Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb

²³ Hudec, M. (2018). The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, *Studia commercialia Bratislavensia*, 28-41, 11(39)

funkcija, međutim, mogla biti podijeljena između država sudionica ili im se može dodijeliti pravo da izdaju kovanice ili novčanice koje predstavljaju jedinstveni bankovni sustav.²⁴

Najpoznatiji korak monetarne unije dogodio se početkom 21. stoljeća kada se stvorila jedinstvena valuta za članice Europske unije - Euro. Ovaj primjer pokazuje međudjelovanje ekonomskih i političkih čimbenika u procesu uspostave monetarne unije. S ekonomskog gledišta, monetarna unija pomaže smanjiti transakcijske troškove na sve integriranjem regionalnog tržišta. Također pomaže povećati transparentnost cijena, čime se povećava konkurencija unutar regije i učinkovitost tržišta. Osim toga, monetarna se unija smatrala bitnim korakom prema daljnjoj političkoj integraciji EU-a.

Monetarna unija može imati negativne učinke na gospodarstva sudionica. U slučaju eura, neki su ekonomisti izrazili sumnju o tome može li se EU smatrati "optimalnim valutnim područjem". Ekonomska raznolikost i nefleksibilnost tržišta rada smatraju se glavnim preprekama državama članicama EU-a da u potpunosti iskoriste prednosti monetarne unije. Smatralo se da monetarna integracija ostavlja neka gospodarstva posebno ranjivima na asimetrične (vanjske) šokove, jer nacionalni donositelji odluka više ne kontroliraju nominalne kamatne stope.²⁵

Kao rezultat toga, stvaranje monetarne unije predstavlja izazov kako na domaćoj tako i na nadnacionalnoj razini. Postavlja pitanje institucionalnog dizajna zajedničke monetarne politike i nužnosti istodobne integracije makroekonomskih politika. Budući da ta pitanja dotiču ključne aspekte nacionalnog suvereniteta, monetarne unije ponekad se povezuju s prijelazom konfederacije država prema federalnom sustavu. U tom okviru, nacionalne vlade ostaju isključivo odgovorne za ekonomske politike, ali se od njih zahtijeva da se uključe u koordinaciju politika. Oni također moraju poštovati skup zajedničkih pravila za provođenje svojih fiskalnih politika. To posebice uključuje pravilo izbjegavanja prekomjernih državnih deficita.²⁶

²⁴ Brkić, L., Kotarski, K. (2008). Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 443-460, 5 (1)

²⁵ Pufnik, A. (2018). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 129-159, 27 (1 (142))

²⁶ Brkić, L., Kotarski, K. (2008). Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 443-460, 5 (1)

2.5. Faze formiranja monetarne unije

Ekonomska i monetarna unija (EMU) Europske unije je skupina politika čiji je cilj konvergencija gospodarstava država članica Europske unije u tri faze. Politike pokrivaju 19 država eurozone, kao i države izvan eurozone Europske unije. Svaka faza EMU-a sastoji se od sve bliže ekonomske integracije. Tek kada država sudjeluje u trećoj fazi, dopušteno joj je usvojiti euro kao svoju službenu valutu. Kao takva, treća faza je u velikoj mjeri sinonim za eurozonu. Kriteriji konvergencije eura skup su zahtjeva koje treba ispuniti da bi se neka zemlja pridružila eurozoni. Važan element toga je najmanje dvije godine sudjelovanja u Europskom tečajnom mehanizmu (ERM II), u kojem valute kandidati pokazuju ekonomsku konvergenciju održavajući ograničeno odstupanje od ciljanog tečaja u odnosu na euro.²⁷

EMU je pokrenut 1. siječnja 1999. s 11 zemalja, odnosno Austrijom, Belgijom, Finskom, Francuskom, Njemačkom, Irskom, Italijom, Luksemburgom, Nizozemskom, Portugalom i Španjolskom (ECB 2008). Da bi se dobilo članstvo u EMU, ekonomska konvergencija se smatrala ključnim kriterijem. Budući da postoji gubitak prilagodbi tečaja u monetarnoj uniji, važno je da gospodarstva koja sudjeluju u EMU-u imaju ujednačenost u pogledu produktivnosti, strukture i stopa rasta BDP-a. Stoga je konvergencija važan kriterij koji zemlje moraju ispuniti prije nego što se pridruže kao članice EEMU-a. Općenito, važno je imati konvergenciju u svrhu optimalnog valutnog područja (OCA). OCA uključuje samo zemlje s većim dobitcima od gubitaka od sudjelovanja u monetarnoj uniji.²⁸ Dobici su gore opisani. Gubici se pripisuju činjenici da zemlja ne može voditi neovisnu monetarnu politiku za nacionalnu ekonomsku stabilnost. Organizacija i provedba monetarne politike povjerena je zajedničkoj centraliziranoj banci²⁹ Prema sažetku monetarne politike, dobiti i gubici ovisit će o težini i stupnju ekonomske integracije među zemljama koje sudjeluju u EMU. Integracija se općenito definira kao visoka razina faktorske mobilnosti među zemljama. Dobici se povećavaju s povećanjem integracije jer je glavna prednost, nedostatak tečajnog rizika s predvidljivom osnovom za odluke, važnija ako je generirani obujam trgovine velik.³⁰ Gubici će se smanjiti s povećanjem integracije. Uz visoku mobilnost čimbenika u valutnom području,

²⁷ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto

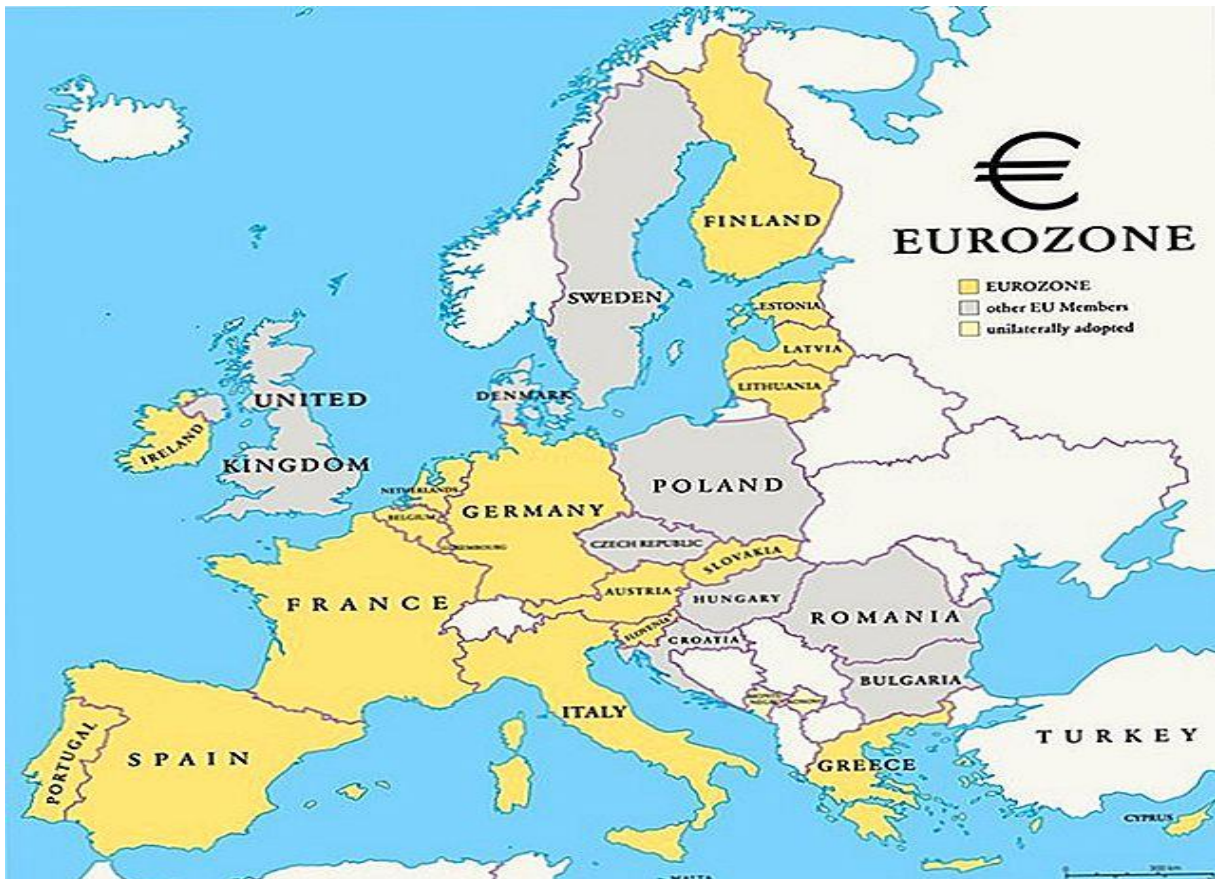
²⁸ Ibidem.

²⁹ Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

³⁰ Ibidem.

unutarnji i vanjski šokovi imat će manji učinak na gospodarstva. Stoga je smanjena potreba za (sada nemogućom) regionalnom monetarnom politikom. Kako bi se ocijenilo valutno područje, u obzir se uzima stupanj ekonomske integracije. Kriteriji optimalnog valutnog područja moraju se procijeniti uzimajući u obzir probleme EMU-a. Slika 1 prikazuje zemlje eurozone.

Slika 1. Eurozona

Izvor: Euro zona (2021), preuzeto 20. kolovoza 2022 s <https://cro.cp-finance.com/euro-zone->

2274

Teorijski okvir monetarne unije predstavlja teoriju optimalnog valutnog područja. Optimalno valutno područje crta teorijski okvir za definiranje zajedničkog valutnog područja uz prikaz karakteristika zemalja koje će formirati monetarnu uniju. U tom kontekstu, optimalno valutno područje pokušava pronaći optimalnu veličinu valutnog područja istražujući troškove i dobitke zemalja koje preferiraju zajedničku valutu. Mundell, koji je dao važan doprinos optimalnom valutnom području, naglašava da optimalno valutno područje nije teorijski predmet već empirijski. Optimalno valutno područje pokazuje karakteristike koje zemlje

trebaju imati da bi bile članice. Početna točka za bilo kakvo razmatranje budućih gospodarskih i monetarnih aranžmana uključuje sljedeće glavne korake:³¹

1. uklanjanje dugotrajnih prepreka kretanju ljudi, roba i usluga dovršetkom programa jedinstvenog tržišta i dovršetkom jedinstvenog financijskog područja;
2. jačanje politike tržišnog natjecanja;
3. liberalizacija kretanja kapitala;
4. jačanje koordinacije ekonomske i monetarne politike;
5. uključivanje svih valuta u ERM pod jednakim uvjetima.

U ovom će okruženju postoji snažan poticaj za monetarne vlasti da usvoje politike usmjerene na nisku inflaciju. Niska inflacija u svim zemljama kao rezultat konvergencije politike zauzvrat će dovesti do povećane stabilnosti tečaja. Postojat će niz čimbenika koji će gurati u smjeru niže inflacije i stabilnijih tečajeva. Glavni je uklanjanje deviznih kontrola u kontekstu ERM-a i stvaranje jedinstvenog financijskog područja. Bilo kakvo očekivanje da će valuta morati biti devalvirana unutar ERM-a moglo bi uzrokovati veliki odljev kapitala protiv kojeg intervencija ne bi dugo bila učinkovita. Vlasti bi morale brzo pooštriti monetarnu politiku i održati tečaj. Postoje važne asimetrije između valuta koje su podložne silaznom pritisku i onih koje su podložne uzlaznom pritisku:³²

- devalvacije štete kredibilitetu nacionalne politike i podižu inflacijska očekivanja. Ne postoje ekvivalentni troškovi prestrojavanja prema gore;
- devizne rezerve su ograničene. Suočena sa slabom valutom, intervencija je manje održiv instrument za kupnju vremena od intervencije za zadržavanje jake valute.

Osim toga, promjene u Fazi 1 povećat će količinu supstitucije valute. Više će se koristiti valute s niskom inflacijom na račun onih s visokom inflacijom u transakcijama i depozitima, uglavnom zato što je vrijednost valuta s niskom inflacijom predvidljivija. Vlade ne vole da njihove valute zamjenjuju druge. Nacionalne će vlasti stoga imati poticaj za provođenje neinflacijskih politika u skladu s najboljima.

³¹ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto

³² Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

Konačno, povećana integracija gospodarstava država članica povećat će mobilnost rada i kapitala. Na odluke o lokaciji utjecat će relativna stabilnost cijena u različitim državama članicama. Vlade će imati poticaj da minimiziraju inflaciju kako bi privukle gospodarsku aktivnost.

Dakle, ova tri čimbenika - uklanjanje deviznih kontrola unutar konteksta ERM-a i stvaranje jedinstvenog financijskog područja, mogućnost supstitucije valute i utjecaj stabilnosti cijena na mobilnost kapitala i radne snage - zajedno će imati siguran učinak poticaj stabilnim cijenama i tečajevima. Kretanje prema stabilnosti tečaja smanjit će neizvjesnost i smanjiti troškove viševalutnog sustava. Postoje brojni dokazi da ti mehanizmi funkcioniraju u praksi. Došlo je do veće konvergencije inflacije unutar EMS-a, a manje prestrajavanja posljednjih godina. U prošlosti su postojale velike razlike između domaćih i eurotržišnih kamatnih stopa. S demontiranjem kontrola, ti su se diferencijali smanjili.

Integracija gospodarstava država članica tijekom 1. faze također će imati važne implikacije na aranžmane plaćanja i troškove transakcija. Veća mobilnost ljudi, dobara i kapitala dovest će do povećane potražnje za učinkovitim mehanizmima plaćanja u cijeloj Zajednici. Štoviše, postupno stvaranje jedinstvenog tržišta bankarskih i drugih financijskih usluga pružit će konkurentski poticaj kako bi se osiguralo pojavljivanje poboljšanih mehanizama. Na primjer, provedba Druge direktive o koordinaciji banaka trebala bi pomoći u uklanjanju prepreka prekograničnoj ponudi usluga kreditnih kartica i drugih mogućnosti plaćanja.³³

Poboljšani mehanizmi plaćanja vjerojatno će uključivati kreditne i druge kartice, aranžmane za mjenjačnice. U svim tim područjima postoji prostor za smanjenje troškova i povećanje pogodnosti, posebice kroz veću upotrebu elektroničke tehnologije. Može se očekivati značajno smanjenje transakcijskih troškova i neugodnosti viševalutnog sustava tijekom vremena.

Treći cilj monetarne unije - jednak pristup financijskim instrumentima i uslugama - bit će znatno bliži tijekom Faze 1. Ukidanje deviznih kontrola, što je jedina najvažnija mjera od svih, omogućit će ljudima da bolje koriste deviznih instrumenata nego prije; a razne mjere jedinstvenog tržišta za financijski sektor povećat će izbor instrumenata i usluga koje su im

³³ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto

otvorene. Konkurentne snage oslobođene u prvoj fazi dovest će do razdoblja povećane integracije gospodarstava država članica koje neće biti dovršeno još mnogo godina nakon toga. To će biti evolucijski proces.

Ipak, usprkos neizvjesnostima, čini se jasnim da će tijekom prve faze, ako se ostvare njezini ciljevi, inflatorni pritisci biti oštro smanjeni, a s njima i pritisak na promjene tečaja između valuta država članica. ERM će postati stabilniji kao rezultat prirodnog procesa - a koristi od daljnje integracije u Europi uslijedit će kroz povećanje trgovine i dugoročnih tokova kapitala.

Slijedi da u traženju utvrđivanja, na privremenoj osnovi, daljnjih mjera koje treba poduzeti nakon Faze 1, prednost treba dati onima koje bi pomogle i ubrzale korisne trendove prema gospodarskoj i financijskoj integraciji. Ali postoji i treće područje politike koje je također relevantno. Zdrava monetarna politika nameće vlastita ograničenja nacionalnim proračunskim politikama. Unutar tih ograničenja, države članice bi ostale slobodne određivati vlastite proračune, uz pritiske integriranog europskog tržišta kapitala i multilateralnog nadzora koji bi osigurali da rezultati ne potkopaju monetarnu stabilnost. Kako bi se povećao kredibilitet tržišta, također bi moglo biti poželjno imati izričito razumijevanje da neće biti monetarnog financiranja proračunskih deficita.³⁴

Zemlje su dužne tijekom godine prije ulaska u EMU postići stopu inflacije potrošačkih cijena unutar 1,5 posto prosjeka tri zemlje s najboljim rezultatima. Razvijanjem kriterija konvergencije inflacije, unija bi bila sklonija postati zona niske inflacije. Drugi kriterij dugoročnih kamatnih stopa snažno je povezan s očekivanom inflacijom. Dugoročne kamatne stope u nacionalnoj valuti odražavaju i globalnu realnu kamatnu stopu i premiju ili diskont specifičan za pojedinu valutu, na koje očekivane razlike u inflaciji najviše utječu. Da bi članica EMU-a bila spremna za ulazak u treću fazu, njezine bi dugoročne kamatne stope trebale biti ograničene na dva postotna boda prosječnih stopa koje prevladavaju u tri zemlje s najboljom inflacijom. Primarni cilj zahtjeva za konvergencijom stopa inflacije i kamatnih stopa bio je izbjeći velike promjene realnog tečaja nakon što su nominalne stope zaključane.³⁵

³⁴ Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). *International Economics: Theory and Policy* (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

³⁵ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018). *European Monetary Integration: A History*

Treći kriterij obvezuje zemlje članice da se pridržavaju uobičajenih granica fluktuacije ERM-a. Sukladno tome, članice moraju održavati svoje tečajeve unutar ERM raspona najmanje dvije godine prije nego što sudjeluju u zajedničkoj valuti. Posljednji kriterij konvergencije odnosi se na fiskalni deficit i državni dug, što je značilo osigurati održivost javnih financija zemalja članica. Postoje nametnuta ograničenja i na državni dug i na fiskalni deficit, koji ne bi smjeli premašiti 60 posto BDP-a, odnosno 3 posto BDP-a. Nepridržavanje ovih ograničenja bi diskvalificiralo zemlju članicu od pristupanja uniji. Unatoč činjenici da fiskalna ograničenja imaju smisla, kritizira se da ne prave razliku između javne potrošnje i ulaganja. Ograničenja bi mogla imati negativne dugoročne učinke, posebno ako smanjuju izdatke za infrastrukturu i obrazovanje.³⁶

Vrijedno je spomenuti nekoliko točaka o kriterijima fiskalne konvergencije. Zemlji koja ima deficit iznad 3 posto BDP-a moglo bi se dopustiti pridruživanje ako je taj deficit samo izniman i privremen, a omjer ostaje blizu referentne vrijednosti. Nadalje, deficit se ne bi mogao smatrati prekomjernim ako je znatno i kontinuirano opadao i dosegnuo razinu koja je blizu referentne vrijednosti. Što se tiče omjera deficita i BDP-a, pravilo kaže: ravnoteža tekućeg proračuna, a zaduživanje ne smije premašiti iznos investicije.³⁷

Delorsovo izvješće iz 1989. postavilo je plan za uvođenje EMU-a u tri faze i uključivalo je stvaranje institucija poput Europskog sustava središnjih banaka (ESCB), koje bi postale odgovorne za formuliranje i provedbu monetarne politike.³⁸

Tri faze za implementaciju EMU bile su sljedeće:

- **PRVA FAZA STVARANJE MONETARNE UNIJE** - Prva faza nastanka tj. formiranja EMU-a pojavila se u lipnju 1989. godine. Prva faza započinje 1. srpnja 1990. godine te su se tim datumom ukinula sva načela koja su se odnosila na ograničenje kretanja kapitala po teritoriju Europske unije. Veliku ulogu u kreiranju monetarne suradnje imao je Odbor guvernera središnjih banaka članica Europske ekonomske zajednice. Oni su dobili dodatne odgovornosti. Glavni zadaci su se odnosili na održavanje konzultacija s državama članicama kao i promicanje njihove

³⁶ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018). European Monetary Integration: A History

³⁷ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto

³⁸ Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

koordinacije, a sve to s ciljem postizanja stabilnosti cijena. Za razvoj druge i treće faze pokrenut je od strane Odbora Guvernera. Njihov prvi korak je identifikacija svih pitanja koja su se morala istražiti u ranoj fazi kao i utvrđivanje programa rada do kraja 1993. godine. Kako bi se druga i treća faza mogla provesti morao se revidirati Rimski ugovor jer je bila potrebna institucionalna struktura. Upravo zbog toga je sazvana Međuvladina konferencija o EMU te se održala 1991. godine.³⁹ Razgovori su doveli do Ugovora o Europskoj uniji poznat pod nazivom Ugovor iz Maastrichta iz 1992. godine.

- **DRUGA FAZA STVARANJA MONETARNE UNIJE** - Ova faza predstavlja osnivanje Europskog monetarnog instituta (EMI) što je označilo i početak druge faze. Ova faza je dovela do prestanka rada Odbora guvernera. Glavni zadaci EMI-ja su sljedeći: jačanje suradnje između središnje banke i koordinacija monetarne politike te stvaranje priprema za uspostavljanje Europskog sustava središnjih banaka (ESCB). Ova faza je pripremala teren za provođenje jedinstvene monetarne politike kao i stvaranje jedinstvene valute koja će se pojaviti u trećoj fazi. Kako bi se to postiglo EMI je kreirao forum koji je imao svrhu razmjenu mišljenja i informacija o svim važnim političkim pitanjima. Odredili su se svi okvir kako bi ESCB mogao obavljati svoju funkciju.⁴⁰ Europsko vijeće je odlučilo kako će se novčanica zvati Euro te će se uvesti na početku treće faze. EMI dobiva zadatak uspostavljanje pripremnih radnji koje su se odnosile na monetarni i tečajni odnos među državama. Sav pripremi rad povjeren EMI-ju završen je na vrijeme, a ostatak 1998. ECB je posvetio završnom testiranju sustava i procedura.⁴¹
- **TREĆA FAZA STVARANJA MONETARNE UNIJE** - Dana 1. siječnja 1999. započela je treća i posljednja faza EMU-a neopozivim fiksiranjem tečajeva valuta 11 država članica koje su prvobitno sudjelovale u Monetarnoj uniji i provođenjem jedinstvene monetarne politike pod odgovornošću ECB-a. Broj država članica koje sudjeluju povećao se na 12 1. siječnja 2001., kada je Grčka ušla u treću fazu EMU-a. Slovenija je postala 13. članica eurozone 1. siječnja 2007., godinu dana kasnije Cipar i Malta, Slovačka 1. siječnja 2009., Estonija 1. siječnja 2011., Latvija 1. siječnja 2014. i Litva 1. siječnja 2015.

³⁹ Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

⁴⁰ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto

⁴¹ Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics

3. UVOĐENJE EURA U REPUBLIKU HRVATSKU

Hrvatska je u Europsku uniju ušla 1. srpnja 2013., no 1. siječnja 2023. je datum kada će Hrvatska zapravo ući u eurozonu. To znači da će euro (EUR) postati službena valuta u Hrvatskoj, a hrvatska kuna (HRK) otići će u povijest. Određen je fiksni tečaj na $1 \text{ €} = 7,53450 \text{ kn}$. Hrvatska valuta, kuna, koristi euro (a prije toga jedan od glavnih prethodnika eura, njemačku ili njemačku marku) kao svoju glavnu referencu od svog osnutka 1994. godine, a dugogodišnja politika Hrvatske narodne banke je održavati tečaj kune prema euru unutar relativno stabilnog raspona. Članstvo u Europskoj uniji Hrvatsku je obvezivalo na uvođenje eura nakon što ispuni kriterije konvergencije euro. Uvođenje eura se mora provesti najmanje dvije godine nakon što Hrvatska pristupi u ERM II. Nakon što je Hrvatska pristupila u ERM II (srpanj 2020.), odlučeno je da će euro kao službena hrvatska valuta postati 01. siječnja 2023. godine. Hrvatska je predstavila akcijski plan u prosincu 2020. godine koji predstavlja korake ka ulasku u eurozonu.⁴² Dana 18. srpnja 2022. Hrvatska kovnica započela je s proizvodnjom kovanica eura s hrvatskim nacionalnim motivima.

3.1. Stvaranje uvjeta za ulazak eura

Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji obvezuje je na ulazak u eurozonu nakon što ispuni kriterije euro konvergencije. EMU-a. Hrvatska narodna banka predviđala je uvođenje eura unutar dvije ili tri godine od ulaska u EU. Međutim, odgovor EU-a na financijsku krizu u eurozoni odgodio je uvođenje eura u Hrvatskoj. Vlastita kontrakcijska ekonomija zemlje također je predstavljala izazov ispunjavanju kriterija konvergencije. Europska središnja banka očekivala je da će Hrvatska biti odobrena za članstvo u ERM II najranije 2016. godine, s usvajanjem eura 2019. godine no to se nije dogodilo.

Maastrichtskim ugovorom postavljeni su uvjeti za sudjelovanje u trećoj fazi EMU-a tj. postavljeni su uvjeti koji su potrebni kako bi se mogla uvesti jedinstvena valuta - EURO. Tu je riječ o dva glavna uvjeta:

1. Nužno je postići visoki stupanj održive konvergencije tj. ekonomske konvergencije

⁴² Reuters Staff (2020). Croatia eyes euro adoption in 2023 -PM. Reuters. Retrieved 9 June 2021.

2. Usuglasiti nacionalnu legislativu države s ostalim članicama 108. i 109. Ugovora o Europskoj uniji - pravna konvergencija.

Uvjeti Maastrichtskih kriterija konvergencije koje je morala ispuniti i Hrvatska su sljedeći:⁴³

- Stopa inflacije ne može biti veća od 1,5% iznad prosječne inflacije u tri države koje imaju najnižu stopu inflacije.
- Dugoročna kamatna stopa ne može biti veća od dva postotna boda iznad prosječne kamatne stope.
- Udio državnog proračuna u BDP-u ne smije biti veći od 3%
- Dio državnog duga u BDP-u ne može prelaziti 60%, ali isto tako ne smije se približavati ubrzanim tempom prema toj razini.
- Tečaj svake države članice mora biti unutar $\pm 2,25\%$ kada je u pitanju normalni opseg Mehanizma deviznih tečajeva - ERM.

Tablica 1. prikazuje navedene konvergencijske kriterije. Sudjelovanje u ERM 2 ne predstavlja samo stabilnost tečaja u pravnom pogledu već je to i sredstvo koje služi za ispitivanje održivosti konvergencije prije, tijekom usvajanja eura i nakon usvajanja.⁴⁴

Tablica 1. Konvergencijski kriteriji

Kriteriji	Referente vrijednosti	Objašnjenje
Ekonomska konvergencija		
Kretanje cijena	Najviše 1.500pp s iznad tri članice koje imaju najstabilnije cijene	Države članice imaju svoju razinu koja predstavlja stabilnost cijena koja se održava kao i stopu inflacije. Ova dva segmenta se promatraju godinu dana prije početka proces ispitivanja. U ovom ispitivanju stopa inflacije ne smije biti veća od 1,5 postotnih bodova.
	EDP procedura: nema je	Država ne smije biti predmet rasprave Vijeća o prelasku razine deficita.

⁴³ Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018). European Monetary Integration: A History

⁴⁴ Radošević, D. (2012). Kapitalni tokovi, tečaj i Europska monetarna unija, Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb

	Kriterij deficita 3% od BDP	Omjer između stvarnog državnog deficita i BDP prelazi referentnu vrijednost. Omjer od 3% BDP je utvrđen u Protokolu o EDP-u, jedino u slučaju da omjer znatno opada te je u tom procesu dosegao razinu koja je vrlo blizu referentne vrijednosti. Isto tako postoji situacija kada je premašivanje ove vrijednosti samo privremeno te u tom slučaju omjer ostaje blizu referentne vrijednosti.
Fiskalna kretanja	Kriterij duga 60% od BDP	Kada je u pitanju omjer duga i BDP-a on ne smije prelaziti referentnu vrijednost. Vrijednost je također utvrđena u Protokolu o EDP-u te iznosi 60% BDP-a. I ovdje postoje situacije kada se ovaj omjer dovoljno približava referentnoj vrijednosti uz zadovoljavajući tempo. Nužno je da se referentna vrijednost smanjila u prethodne tri godine i to po prosječnoj stopi od dvadesetine godišnje.
Kretanje tečaja	ERM 2 (+/- 15%)	Država se mora pridržavati uobičajenih granica fluktuacije predviđenih tečajnim mehanizmom ERM 2 koji je uspostavljen od strane Europskog monetarnog sustava i to u trajanju najmanje dvije godine te se ne smije pojaviti devalvacija u odnosu na euro.
Kretanje dugoročnih kamatnih stopa	Max + 2pp iznad tri članice s najstabilnijim kretanjem cijena	Država posjeduje prosječnu nominalnu dugoročnu kamatnu stopu, a ona ne smije prelaziti dva uzastopna boda i to u najviše trima državama članicama.

Izvor: Arhivalitika (2017). preuzeto s 20. rujna 2022. s <https://bit.ly/2YxWMZb>

Pripreme za ulazak u mehanizam ERM 2 ima četiri koraka, a samo jedan korak je u cijelosti dostupan javnosti:⁴⁵

1. **Postupak razvijanja deviznog tečaja** - tijekom ovog postupka predstavnici zemlje koja želi pristupiti eurozoni izvještavaju predsjednika i tajnika Ekonomskog financijskog odbora o procesima razvijanja deviznog tečaja. Iza tog dolazi do sastanka Odbora za ERM 2 na kojem se vodi rasprava o granicama fluktuacije tečaja zemlje koja želi pristupiti.
2. **Odbor za ERM 2** - dolazi do sastanka na poziv predsjednika Europskog fondacijskog centra. Na sastanku se predstavlja izvješće tj. screening zemlje. Na tom sastanku se raspravlja o makroekonomskom okviru zemlje pristupnice i je li on kompatibilan s tečajnim mehanizmima Europske unije.
3. **Sastanak o raspravi deviznog tečaja** - na ovom sastanku sastaju se ministri financija na poziv zemlje koja predsjedava Europskom unijom.
4. **Završna komunikacija** - zadnja faza koja se organizira u ime Unije. U ovoj fazi donosi se odluka o ulasku zemlje u ERM 2, određuje se granica fluktuacije, središnji paritet, izjava o budućoj ekonomskoj politici. Kada je u pitanju vremenski rok o dovršetku priprema za ulazak u ERM 2 nije vremenski ograničen te on najviše ovisi o pregovaračkim sposobnostima predstavnika zemlje pristupnice.⁴⁶

Hrvatska je 10. travnja 2020. godine pristupila tečajnom mehanizmu ERM 2 nakon što je provela niz mjera koje su bile potrebne od srpnja 2019. godine. Nakon toga donesene su odluke od strane Europske središnje banke (ESB) i Hrvatske narodne banke (HNB) da se hrvatska kuna uključuje u ERM2. Nakon toga uspostavlja se bliska suradnja s između ESB i HNB. Hrvatska tim činom pristupa bankovnoj uniji. Pismo namjere pristupanja mehanizmu ERM II poslano je 5. srpnja 2019. ESB-u, a potpisali su ga ministar financija Zdravko Marić i guverner Hrvatske narodne banke Boris Vujčić. Pismo označava prvi formalni korak prema usvajanju eura. Hrvatska se obvezala na pristupanje Bankarskoj uniji Europske unije u sklopu svojih napora za pristupanje ERM II. Europski povjerenik Valdis Dombrovskis izjavio je 23. studenog 2019. da bi Hrvatska mogla pristupiti ERM II u drugoj polovici 2020. Slika 2. prikazuje postupak ispunjavanja uvjeta za uvođenje eura.

⁴⁵ Faulend, M., et. al. (2005). Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb

⁴⁶ Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017). Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. Ekonomski pregled, 611-637, 68 (6)

Slika 2. Ispunjavanje uvjeta za uvođenje eura

Assessment month	Country	HICP inflation rate ^{[14][nb 1]}	Excessive deficit procedure ^[16]		Exchange rate		Long-term interest rate ^{[16][nb 2]}	Compatibility of legislation
			Budget deficit to GDP ^[17]	Debt-to-GDP ratio ^[18]	ERM II member ^[19]	Change in rate ^[20] <small>[21][nb 3]</small>		
			None open (as of 30 Apr 2014)		Min. 2 years (as of 30 Apr 2014)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2013)		
2014 ECB Report ^[nb 4]	Reference values	Max. 1.7% ^[nb 5] (as of 30 Apr 2014)	Max. 3.0% (Fiscal year 2013) ^[24]	Max. 60% (Fiscal year 2013) ^[24]	Min. 2 years (as of 30 Apr 2014)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2013)	Max. 6.2% ^[nb 7] (as of 30 Apr 2014)	Yes ^{[22][23]} (as of 30 Apr 2014)
	 Croatia	1.1%	Open 4.9%	67.1%	No	-0.8%	4.8%	No
2016 ECB Report ^[nb 8]	Reference values	Max. 0.7% ^[nb 9] (as of 30 Apr 2016)	Max. 3.0% (Fiscal year 2015) ^[27]	Max. 60% (Fiscal year 2015) ^[27]	Min. 2 years (as of 18 May 2016)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2015)	Max. 4.0% ^[nb 10] (as of 30 Apr 2016)	Yes ^{[25][26]} (as of 18 May 2016)
	 Croatia	-0.4%	Open 3.2%	86.7%	No	0.3%	3.7%	No
2018 ECB Report ^[nb 11]	Reference values	Max. 1.9% ^[nb 12] (as of 31 Mar 2018)	Max. 3.0% (Fiscal year 2017) ^[30]	Max. 60% (Fiscal year 2017) ^[30]	Min. 2 years (as of 3 May 2018)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2017)	Max. 3.2% ^[nb 13] (as of 31 Mar 2018)	Yes ^{[28][29]} (as of 20 March 2018)
	 Croatia	1.3%	None -0.8% (surplus)	78.0%	No	0.9%	2.6%	No
2020 ECB Report ^[nb 14]	Reference values	Max. 1.8% ^[nb 15] (as of 31 Mar 2020)	Max. 3.0% (Fiscal year 2019) ^[33]	Max. 60% (Fiscal year 2019) ^[33]	Min. 2 years (as of 7 May 2020)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2019)	Max. 2.9% ^[nb 16] (as of 31 Mar 2020)	Yes ^{[31][32]} (as of 24 March 2020)
	 Croatia	0.9%	None -0.4% (surplus)	73.2%	No	0.0%	0.9%	No
2022 ECB Report ^[nb 17]	Reference values	Max. 4.9% ^[nb 18] (as of April 2022)	Max. 3.0% (Fiscal year 2021) ^[34]	Max. 60% (Fiscal year 2021) ^[34]	Min. 2 years (as of 25 May 2022)	Max. ±15% ^[nb 6] (for 2021)	Max. 2.6% ^[nb 18] (as of April 2022)	Yes ^{[34][35]} (as of 25 March 2022)
	 Croatia	4.7%	None 2.9%	79.8% (exempt)	2 years	0.1%	0.8%	Yes

Izvor: Reuters Staff (2020). Croatia eyes euro adoption in 2023 -PM. Reuters. Retrieved 9 June 2021

Iz slike 2. može se vidjeti kako je u svojoj prvoj procjeni prema kriterijima konvergencije u svibnju 2014. Hrvatska je zadovoljila kriterije inflacije i kamatne stope, ali nije zadovoljila kriterije javnih financija, članstva u ERM-u i kriterije kompatibilnosti zakonodavstva. Izvješće objavljeno u lipnju 2022. zaključuje da je Hrvatska ispunila sve kriterije za uvođenje eura.

Ulaskom u ERM 2 određen je intervencijski tečaj te su oni objavljeni 13. srpnja 2020. godine, a oni su:⁴⁷

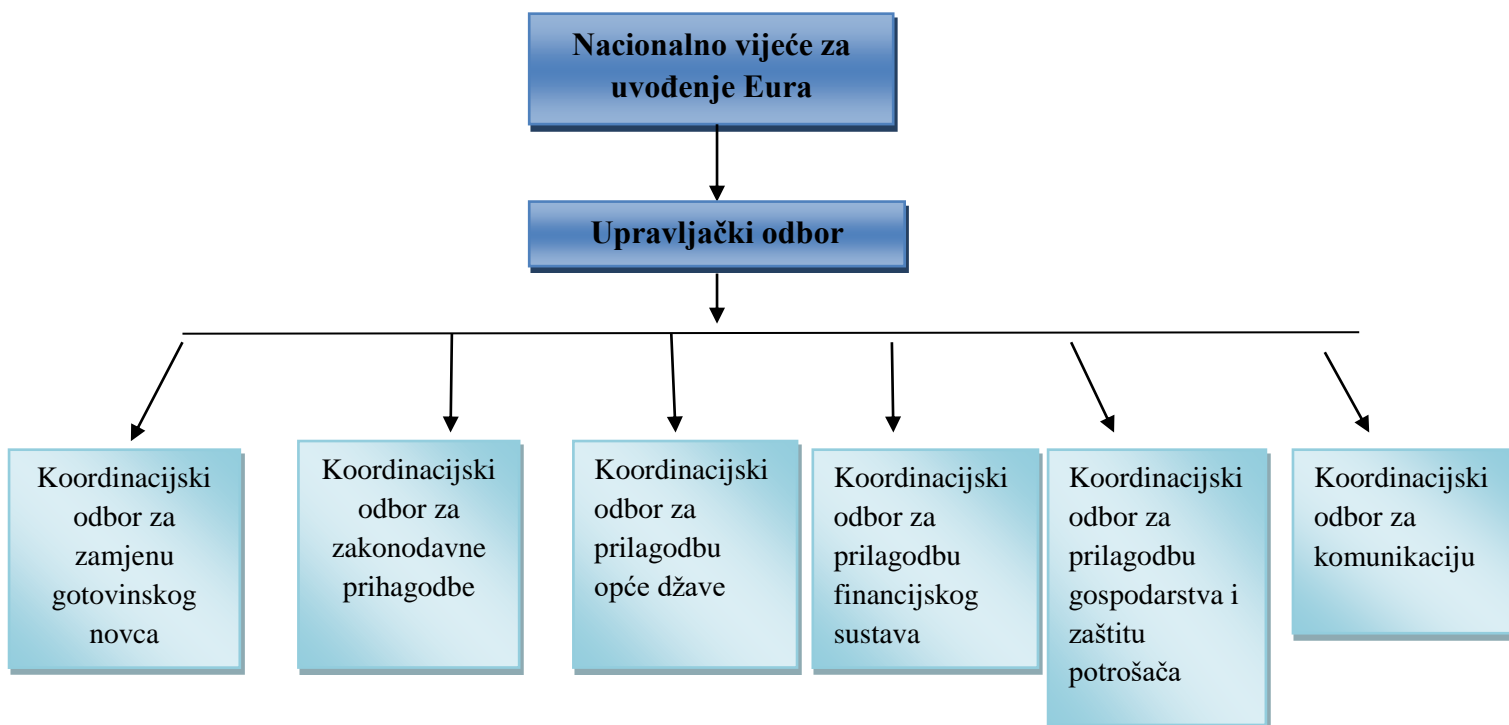
- 1 euro = 8,66468 kune - Gornji tečaj
- 1 euro = 7,53450 kune - Srednji tečaj
- 1 euro = 6,40433 kune - Donji tečaj

⁴⁷ Hrvatska narodna banka (2020), preuzeto 20. rujna 2022. s <https://www.hnb.hr/-/euro-central-and-compulsory-intervention-rates-for-bulgarian-lev-and-croatian-kuna-in-erm-ii>

3.2. Proces i strategija uvođenja eura

Vlada RH i HNB su u listopadu 2017. godine predstavili Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u državi (u nastavku Eurostrategija). Eurostrategija je prije službenog donošenja predstavljena široj javnosti te se predstavio postupak javnog savjetovanja. To se izvodilo putem ciklusa konferencija i javnih izlaganja dužnosnika Vlade i HNB-a. Glavna svrha tih ciklusa je informiranje javnosti i poduzetnika o procesima prelaska na euro kao i njegovim budućim učincima na razvoj hrvatskog gospodarstva. Veliki broj predstavnika stručne i poslovne zajednice pokazali su podrške za uvođenje eura. Također provedene ankete pokazale su kako je skoro polovica hrvatskih građana podupirala plan prelaska na euro.⁴⁸ Uz Eurostrategiju donio se i popratni dokument koji je predstavio Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom. U tom dokumentu nalazile su se sve važne aktivnosti koje će se provoditi u privatnom i javnom sektoru u nadolazećem razdoblju. Kako bi se uspješno provela Eurostrategija ustanovljeno je šest koordinacijskih odbora.

Slika 3. Koordinacijska tijela za uvođenje Eura

Izvor: Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, str. 11-12.

⁴⁸ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom

Glavna informativna stavka Nacionalnog plana predstavlja hodogram u kojoj je prikazan proces zamjene kune za euro. Tijekom tog procesa Vlada RH i HNB morat će provesti slijed aktivnosti kako bi se tranzicija prelaska na euro kao valutu provela što učinkovitije. Također cilj ovog hodograma jeste informiranje javnosti. Postupak procesa zamjene prikazan je tablici 2.

Tablica 2. Postupak zamjene valute

VRIJEME	AKTIVNOSTI
RAZDOBLJE PRIPREME	
Oko 6 mjeseci prije uvođenja eura	Vijeće EU odlučuje je li Hrvatska zadovoljava sve potrebne uvjete za postupak uvođenja eura te potvrđuje devizni tečaj. Prema navedenom deviznom tečaju provest će se konverzija kuna u euro. Ova odluka se u većini slučajeva donosi u srpnju tj. nepunih 6 mjeseci do prvog dana uvođenja eura. Provodi se javna komunikacija s građanima kako bi svoj gotovinski novac prebace na kunske račune te im se navodi činjenica kako nema potrebe za pretvaranja kuna u eure prije nego počne početak službenog uvođenja eura.
Mjesec dana (30 dana) nakon što Vijeće EU potvrdi da Hrvatska zadovoljava sve kriterije koje se odnose na uvođenje eura (5 mjeseci prije nego se uvede euro)	Uvodi se obvezno razdoblje dvojnog iskazivanja cijena (sve mora imati dvojni cijenu)
4 mjeseca prije uvođenja eura	HNB počinje bankama slati veću količinu novčanica eura i centa
3 mjeseca prije uvođenja eura	HNB počinje bankama slati veću količinu kovanog novca eura i centa
Mjesec dana prije uvođenja eura	Banke počinju slati poduzećima, Fini i Hrvatskoj pošti novčanice i kovani novac eura

	Početak prodaje kovanog novca eura i centa građanima u bankama, Fini i Hrvatskoj pošti
RAZDOBLJE UVOĐENJA EURA	
Dan nakon što se uvede euro	<p>Početak fizičke zamjene novčanica i kovanog novca kune za euro bez naknade</p> <p>Početak razdoblja dvotjednog opticaja gdje građani imaju mogućnost plaćanja u objema valutama.</p> <p>Kunska sredstva na računima se u potpunosti pretvaraju u eure.</p> <p>Svi krediti u kunama pretvaraju se u kredite s eurima.</p>
2 tjedna nakon uvođenja eura	Završetak razdoblja dvotjednog opticaja gdje tada euro postaje jedino zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj.
RAZDOBLJE NAKON DVOTJEDNOG OPTICAJA	
6 mjeseci nakon što se uveo euro	<p>Fina i Hrvatska pošta više ne mijenjaju zamjenu gotovinskog novca.</p> <p>Završava se razdoblje gdje su građani imali mogućnost zamjene novca bez naknade.</p> <p>Početak razdoblja od šest mjeseci gdje banke imaju pravo uzimati proviziju za zamjenu novca.</p>
12 mjeseci nakon uvođenja eura	<p>Banke više ne pružaju usluga zamjene gotovinskog novca</p> <p>Zamjena će se jedino moći izvršiti kod HNB koja će to raditi bez uzimanja naknade.</p> <p>Zamjena novčanica bit će bez vremenskog roka, dok će za kovanice biti razdoblje od tri godine.</p> <p>Završava se razdoblje obveznog dvojnog iskazivanja novca.</p>

Izvor: Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom - prijedlog, str. 16-17, preuzeto 20. rujna 2022. s <https://www.hnb.hr/-/vlada-republike-hrvatske-donijela-je-nacionalni-plan-zamjene-hrvatske-kune-eurom>

Nakon ulaska u Tečajni mehanizam javlja se nekoliko važnih područja koji su neophodni za postizanje cilja kako bi se što brže uveo Euro:⁴⁹

1. Provođenje ekonomske politike koja ima za cilj smanjiti ranjivost gospodarstva i na taj način ispuniti kriterije konvergencije.
2. Korištenje dodatnih pravila i sporazuma s područja eurozone.
3. Prilagodba HNB.
4. Sve druge prilagodbe u procesu uvođenja Eura - sprječavanje rasta cijena.

⁴⁹ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020). Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom - prijedlog, str. 16-17, preuzeto 20. rujna 2022. s <https://www.hnb.hr/-/vlada-republike-hrvatske-donijela-je-nacionalni-plan-zamjene-hrvatske-kune-eurom>

4. PREDNOSTI I NEDOSTACI UVOĐENJE EURA U REPUBLIKU HRVATSKU

Euro poduzećima čini lakšu, jeftiniju i sigurniju kupnju i prodaju unutar eurozone te trgovinu s ostatkom svijeta. Također potiče poboljšanu ekonomsku stabilnost i rast te bolje integrirana i učinkovitija financijska tržišta. Pruža veći utjecaj u globalnoj ekonomiji.

Uz jedinstvenu valutu, više neće biti troškova uključenih u promjenu valuta; to će koristiti turistima i tvrtkama koje trguju unutar eurozone. Procjenjuje se da će ta korist iznositi 1% BDP-a, pa će biti prilično značajna. (ovo se ponekad naziva frikcijskim troškovima) Neke studije sugeriraju da je euro doveo do povećanja turizma od 6% (iako mnogi drugi čimbenici mogu biti na djelu.)

Sa zajedničkom valutom bit će lakše uspoređivati cijene u različitim europskim zemljama jer bi sve bile u eurima. To tvrtkama omogućuje nabavu jeftinijih sirovina, a potrošačima kupnju jeftinije robe. Na primjer, nedvojbeno su cijene novih automobila više u Ujedinjenom Kraljevstvu nego drugdje, jedinstvena valuta mogla bi pomoći u smanjenju ovih razlika u cijenama ili olakšati potrošačima u Ujedinjenom Kraljevstvu kupnju od Eurozona. Unutar eurozone postoji određeni stupanj konvergencije u cijenama automobila od uvođenja eura.

Nestalne promjene tečaja mogu uništiti profitabilnost izvoza (npr. brza aprecijacija). Ova nesigurnost tečaja potkopava poslovno povjerenje u ulaganje. Stoga bi se s jedinstvenom valutom poslovno povjerenje trebalo poboljšati što bi dovelo do veće trgovine i gospodarskog rasta. Zagovornici eura tvrde da veća transparentnost cijena i troškova/bez tečaja potiče trgovinu unutar eurozone.⁵⁰

ECB koja određuje kamatne stope za cijelo područje eurozone bit će posvećena održavanju niske inflacije; zemlje s tradicionalno visokom inflacijom trebale bi imati koristi od ove veće inflatorne discipline. Inflacija u EU je niska. Međutim, ova točka je diskutabilna budući da su zemlje izvan eura održale nisku inflaciju, a moguće je da se ECB previše usredotočila na nisku inflaciju nauštrb rasta i nezaposlenosti. Ulazna ulaganja izvan EU-a mogu se povećati

⁵⁰ Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017). Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. *Ekonomski pregled*, 611-637, 68 (6)

jer poduzeća iskorištavaju prednosti nižih transakcijskih troškova unutar područja EU-a. Zaštita manjih zemalja od međunarodne financijske krize koja često nepovoljno utječe na male zemlje s ograničenim rezervama.

4.1. Prednosti uvođenja eura

Učinkovitost raspodjele resursa temelji se na sposobnosti ekonomskog sustava da koristi specijalizacija i razmjena. Ljudi postaju bogatiji širenjem prednosti miroljubive suradnje i podjele rada. Međutim, specijalizacija je moguća kroz širenje tržišta, tj. uklanjanjem prepreka slobodnom kretanju roba, kapitala i rada sila. Ovo je jedan od najvažnijih razloga za razumijevanje ujedinjenja zemalja u Europa je način povećanja prosperiteta građana širokom uporabom načela specijalizacija i neograničeni prijenos roba i usluga. Osim toga, postoje razlozi za vjerovanje da prošireni ekonomski sustavi teže prirodnom odabiru valute koju pojedinci koriste za razmjenu dobara i usluga kako bi zadovoljili svoje potrebe. Da bi ispunio svoju misiju, valutu mora koristiti veliki broj pojedinaca. Šira prihvatljivost novca smanjuje jedinične troškove upravljanja valute, smanjujući transakcijske troškove razmjene dobara i, u konačnici, povećavajući koristi stvorene specijalizacijom i slobodnom trgovinom.⁵¹

S ove točke gledišta, euro je bio način smanjenje transakcijskih troškova proizašlih iz razmjene dobara i usluga u europskom prostoru, omogućavanje slobodnog i jednostavnog kretanja robe, kapitala i rada unutar Europske unije. Korištenje zajedničke valute omogućio je široku integraciju gospodarskih aktivnosti iz raznih zemalja, što je rezultiralo u iskorištavanju komparativnih prednosti pojedinaca i tvrtki u zemljama članicama, kao što pokazuje održivi rast trgovine. Očita prednost eura bila je smanjenje tečajnih rizika. U sustavu lebdenja tečajeva, stalne promjene u odnosima razmjene kočile trgovinu, stvarajući poteškoće za izvoznike i uvoznike. Na primjer, devalvacija valute od 2% može posramiti tvrtku specijaliziranu za vanjskotrgovinsko poslovanje, s profitnom maržom od 5%.⁵² Kontinuirano fluktuirajuća razmjena između dvije ili više valuta povećava neizvjesnost i rizik za poduzeća

⁵¹ Bukovšak, M., Čudina, A. Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 95-128, 27 (1 (142))

⁵² Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

uključeni u razmjenu stranih valuta i obeshrabruju prijenos roba i usluga preko nacionalne granice. S ove točke gledišta, usvajanje eura stvorilo je ogromnu prednost.⁵³

Jačanje trgovine između zemalja eurozone i značajan rast njihovih gospodarstava bilo je uvelike moguće smanjivanjem transakcijskih troškova koje stvaraju fleksibilni tečajevi. Prijelaz na jedinstvenu europsku valutu omogućio je uspostavu fiksnih tečajeva između valute eurozone; od tada je tečaj između njemačke marke i franka ostao konstantan u sustavu valute eura. Uklanjanje fluktuacija valuta eliminiran tečajni rizik. Očito je da se valutni rizik može suzbiti drugim sredstvima, ali načelno, oni povećavaju transakcijske troškove i smanjuju koristi od trgovine, obeshrabrujući specijalizacija i trgovina. Važna prednost uvođenja eura bila je eliminacija tečajnih razlika. U nepostojanja jedinstvene valute, rumunjska tvrtka koja izvozi u Njemačku prima DM, ali isplaćuje plaće u RON. U većini slučajeva doveden je u poziciju da prodaje i kupuje njemačke marke ili druge strane valute. Osim rizika povezanog s promjenjivim tečajem, rumunjska tvrtka gubi razliku između kupovne i prodajne cijene.⁵⁴

Banke kupuju valute po niskim cijenama i prodaju ih po višu cijenu. Stoga poduzeća koja se bave razmjenom deviza gube tu maržu pri prodaji i kupnja strane valute. Dakle, sustav promjenjivih tečajeva može generirati gubitke i od modificiranog tečaja nacionalne valute i od razlike vrijednosti između prodaje cijena i kupnja stranih valuta na forex tržištu. Međutim, ti potencijalni gubici mogu transakcijskim troškovima koji obeshrabruju vanjsku trgovinu, sprječavaju iskorištavanje komparativnih prednost i stvaranje zajedničkog tržišta. Uvođenje je izvršeno po fiksnom tečaju razmjene nacionalnih valuta, što je imalo prednost uklanjanja ovih nedostataka. Fiksna mjenjačnica stopa ima veliku prednost učinkovitije raspodjele resursa na međunarodnoj razini, u ovom slučaju za zemlje članice eurozone. Praktično, fiksni tečaj eliminira mogućnost korištenja monetarnog nacionalizma kao sredstva za umjetno povećanje konkurentnosti nacionalnih ekonomija kroz periodične devalvacije nacionalne valute.⁵⁵

Sustav plutajućih tečajeva, nacionalne vlade namjerno koriste devalvaciju valute kako bi se kratkoročno potaknuo izvoz. Međutim, takva mjera je ograničena i kratkoročna učinaka,

⁵³ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁵⁴ Bukovšak, M., Čudina, A. Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 95-128, 27 (1 (142))

⁵⁵ Cuyvers, A. (2017). *The Road to European Integration*. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects*, 22-42, Brill, Leiden; Boston

favoriziranje određene interesne skupine (izvoznici) i defavoriziranje uvoznika i potroša, što dovodi do ukupnog povećanja domaćih cijena. U sustavu fiksnih tečajeva, vanjska konkurentnost robe i usluga proizvedenih unutar zemlje ima realnu osnovu, ne monetarna ili iluzorna, nastala devalvacijom nacionalne valute. Kada djeluje s fiksnim deviznim tečajevima, gospodarstvo može osigurati svoju konkurentnost u međunarodnoj trgovini putem strukturne reforme, a ne manipuliranje tečajem nacionalne valute, što kratko pogoduje mala skupina izvoznika.⁵⁶

Prednosti toga što ste dio njega najkorisnije su za tvrtke koje su također financijske i trgovinskih partnera s europskim zemljama. Ove tvrtke neće morati brinuti o kretanju tečaja niti o stopama provizija. To može biti zaključio da bi članstvo u Europskoj monetarnoj uniji donijelo puno prednosti za europska poduzeća (Neu, 2000.). Međutim, postoji nekoliko razloga za dovođenje u pitanje velikog broja prednosti. Prednosti kao i nedostaci članstva u Europskoj monetarnoj uniji mogu imati dva čimbenika: ekonomski i neekonomski faktori. Neekonomski čimbenici uključuju: psihološke i političke prednosti i mane. Prednosti zbog stabilnosti domaće valute su veće samopoštovanje i naglašeni nacionalni identitet. Za one koji pronalaze političku integraciju poželjna, monetarna unija mogla bi biti korak bliže političkoj uniji.⁵⁷

Potencijalne prednosti članstva u monetarnoj uniji mogu se svrstati u dvije skupine: mikroekonomske i makroekonomske prednosti. Mikroekonomske prednosti uključuju: povećanje mikroekonomske učinkovitosti, eliminacija transakcijskih troškova, eliminacija tečajnih fluktuacija, an povećanje vanjske trgovine, učinkovita alokacija kapitala, povećanje konkurencije, i transparentnost cijena. Makroekonomske prednosti uključuju: eliminaciju problema koji mogu nastati zbog nestabilnosti strane valute i niske inflacije.

Europska monetarna unija od velike je važnosti za njezine države članice jer biti njezin dio podrazumijeva brojne privilegije. Jedan od njih je smanjenje transakcijskih troškova zbog

⁵⁶Cuyvers, A. (2017). The Road to European Integration. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 22-42, Brill, Leiden; Boston

⁵⁷ Bukovšak, M., Čudina, A. Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142))

ukidanja mjenjačnice. Niži transakcijski troškovi omogućuju lakšu i mnogo unosniju trgovinu između država članica Europske monetarne unije.⁵⁸

Velika prednost usvajanja eura bila je eliminacija mogućnosti da nacionalni vlade se koriste diskrecijskom monetarnom politikom kako bi kreditnom ekspanzijom izazvale neke umjetne procvate. Demokratske vlade koriste monetarnu politiku kao sredstvo za zadovoljenje političkih interesa bez pribjegavanja oštrim mjerama, poput povećanja poreza. U drugoj polovici U dvadesetom stoljeću značajno povećanje državne potrošnje dovelo je do ogromnih proračunskih deficita pokriveni monetarnim instrumentima. Općenito, vlade su radije stvarale inflaciju i ne povećavati proračunske prihode povećanjem poreza jer u demokratskom političkom sustavu birači odbacuje povećanje poreza. Stoga su se radije oslonili na skriveni porez inflacije, koja iskrivljuje funkcioniranje relativnih cijena i stoga raspodjela oskudnih resursa. Usvajanje jedinstvena valuta i prerogativi monetarne politike prijenosa na koje su vlade navikle pokriti proračunske deficite kroz monetarne instrumente biti lišeni jednog od najčešće korištenih alata ekonomske politike. To je posebno pogodovalo građanima zemalja čije su vlade često pribjegavale na monetizaciju deficita nauštrb jačanja fiskalne discipline.⁵⁹

To je bilo sasvim očito u posljednjih godina, kada su mnoge zemlje eurozone, nekoć sljedbenice inflacije, stavljene u da poduzme mjere predostrožnosti u cilju reforme gospodarstva. Iz ove perspektive, euro je djelovao, iako nesavršen, poput zlatnog standarda zbog ograničenih mogućnosti političari da devalviraju nacionalne valute kako bi riješili svoje kratkoročne ekonomske probleme narod. Gospodarska kriza posljednjih godina natjerala je političare da pribjegu ograničavanju proračunskih deficita, prilagoditi javnu potrošnju, deregulirati gospodarske aktivnosti, poticati fleksibilnost tržišta rada itd. Bez eura, postojanje nacionalnih valuta s fleksibilnim tečajem dalo bi mogućnost vlada različitih zemalja da odustanu od politike štednje i pribjegu inflaciji. Ali kao što je istaknuto, inflacija djeluje kao porez koji omogućuje vladama da financiraju prekomjerna potrošnja skrivenim oduzimanjem kupovne moći korisnika valuta. Štoviše, to smanjuje ukupnu produktivnost procesa raspodjele

⁵⁸ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁵⁹ Cuyvers, A. (2017). *The Road to European Integration*. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), *East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects*, 22-42, Brill, Leiden; Boston

resursa jer pogrešni signal prenesen sustavom cijena usmjerava oskudne resurse u marginalne svrhe.⁶⁰

Uz jedinstvenu valutu, vlade eurozone imaju vrlo ograničene mogućnosti korištenja inflacija kao način financiranja proračunskog deficita. Zapravo, jedina im je mogućnost kontrolirati javnost rashoda, uzimajući u obzir da se visoka razina ne može lako financirati povećanjem poreza. Iz te perspektive, ograničene ovlasti nacionalnih vlada djeluju kao sigurnosni pojas za gospodarstva južnog boka Europske unije, koji tradicionalno nisu navikli na proračunska disciplina koju nameće zajednička monetarna politika, osmišljena i primijenjena u eurozoni.

To je bilo vidljivo kada su zemlje poput Grčke i Italije pokazale namjeru da odustanu od Europske valute. Monetarni sustav eurozone prepreka je proširenju sustava socijalne sigurnosti Europska unija. Zbog izbornih razloga, sve europske zemlje podržavaju veliku javnu potrošnju u kako bi se financirao sustav socijalne države, alat kojim sve političke stranke kupuju glasove i ostaju u moći. S jedinstvenom valutom to je teže učiniti. Očito, usvajanje eura nije dovela je do nestanka ovog populističkog sustava, ali je postavila prepreke njegovom širenju. S autonomne monetarne politike, svaka vlada može financirati dio tih troškova putem monetizacija javnih deficita. Kako bi izbjegle povećanje poreza, vlade su pribjegle skrivenom porez na inflaciju za pokrivanje skupih socijalnih programa koje promiču političke stranke.⁶¹

Naravno, euro nije doveo do nestanka sustava socijalne države, ali je učinio transparentnijim svoje financiranje. Budući da više ne mogu koristiti okultno financiranje društvenih potrošnje kroz inflaciju, vlade mogu proširiti takve programe povećanjem službenih poreza, transparentan i demokratski način korištenja prihoda poreznih obveznika. Ali kao što se vidi povećanje poreza ima negativne učinke ne samo na gospodarstvo nego i na političke stranke koje promovirati takvu politiku. Stoga je teško koristiti takav instrument u demokratskoj politici sustav.

⁶⁰ Cuyvers, A. (2017). The Road to European Integration. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 22-42, Brill, Leiden; Boston

⁶¹ Bukovšak, M., Čudina, A. Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142))

Naposljetku, euro je imao prednost jer je bio određen među zemljama eurozone koje će se sastati neki kriteriji konvergencije. Dakle, kako bi uživali u prednostima specijalizacije i suradnje kroz jedinstveno i šire tržište, vidjelo se da su nacionalne vlade postupno prisiljene napustiti labava monetarna i fiskalna politika ograničena na promicanje stabilnosti cijena, držanje pod strogim kontrolirati tiskanje novca, restrukturirati javnu potrošnju i eliminirati kronične proračunske deficite. Ovi kriteriji su imali za cilj uvođenje jake discipline u zemljama koje su obično bile osposobljene za korištenje tehnika inflacije za beskonačno odgađanje rješavanja stvarnih ekonomskih problema.

4.1.1. Smanjenje troškova zaduženja

Ulaskom u eurozonu kreira se okruženje koje se imati povoljne posljedice na naveden faktore te će se na taj način poboljšati uvjeti poslovanja.⁶² Ulazak Hrvatske u eurozonu smanjio je rizike države ali isto tako i smanjio troškove osiguranja kredita. Visina kamata će se najviše zavisiti o stanjima na međunarodnom financijskom tržištu, ali isto tako i o državnoj sposobnosti da se do tada uklone makroekonomska neravnoteža.⁶³

Postoji velika vjerojatnost da će kamatne stope biti puno niže nego kada bi se država zaduživala u vlastitoj valuti. Ipak takva situacija ne dovodi do nižih kamatnih stopa ako se pojavi rast kamata na međunarodnom tržištu. Studije navode kako je ulazak u eurozonu doveo do toga da se kamatne stope smanje za jedan posto, dok se kamatne marže mogu smanjiti do pola postotnog boda.⁶⁴

Također pozitivne stavke se odnose i na pristup zemalja članica financijskim institucijama eurozone gdje glavnu ulogu investitora ima Europska središnja banka.

⁶² Žigman, A. (2018). Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁶³ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁶⁴ Šonje, V. (2018). Neutemeljen strah od zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

4.1.2. Ukidanje valutnog rizika u hrvatskom gospodarstvu

Najveća korist uvođenja eura za hrvatsko gospodarstvo jeste ukidanje valutnog rizika koji je povezan s tečajem kune prema euru. Hrvatsko gospodarstvo je bilo izrazito izloženo navedenoj stavci.⁶⁵ Hrvatska ima obilježje i visoke razine euroizacije bilance u svim institucionalnim sektorima u ekonomiji - građana, poduzeća i države. Najveći problem se javlja kada sektor ostvari prihode u kunama, a dugovi se pojavljuju u eurima. Prema istraživanjima čak je 79% javnog duga povezano sa stranom valutom. To se odnosi i na euroobveznice, trezorske zapise i kredite. Kao što se može vidjeti samo 21% duga izraženo je u kunama.⁶⁶

Bilo koji oblik poremećaja u valutnim odnosima može napraviti problem domaćem gospodarstvu. No uvođenjem eura taj valutni rizik uklonit će se prema euru. U tom procesu neće postojati potreba za regulatornim zahtjevima kada je u pitanju djelovanje Hrvatske narodne banke što dovodi do efikasnosti poslovanja banke.⁶⁷

4.1.3. Sprječavanje bankovne krize

Prilikom uvođenja eura smanjuje se mogućnost izbijanja valutne krize uslijed špekulativnih napada. Visoka razina euroizacije uvijek predstavlja mogućnost da središnja banka mora intervenirati u slučaju valutne krize na deviznom tržištu. Ona na taj način smanjuje devizne rezerve kako bi se mogla sačuvati valutni tečaj. Rizik od valutne krize ima poveznicu s izbijanjem bankovne krize.⁶⁸

Valutna kriza može dovesti do bankovne krize kada dolazi do slabljenja domaće valute što dovodi do znatnog pogoršanja bilance banaka. Takva situacija je vidljiva kada postoji valutna neusklađenost u bilancama ili pak u bilancama klijenata banke. Postoje situacije kada bankovni sustav nema poslovnu sposobnost osigurati određenu količinu devizne likvidnosti. Takva situacija je vrlo često pojavljuje u državama gdje se javlja visoka depozitna euroizacija

⁶⁵ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018). Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj

⁶⁶ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa, str. 29

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Žigman, A. (2018). Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa,

kao što je Hrvatska gdje npr. u situacijama pojačanog odijeva deviznih depozita banke moraju imati likvidnosnu potporu u eurima.⁶⁹ Kako navodi Primorac (2018) smanjenje rizika od moguće bankarske krize više je s psihološkog aspekta. On navodi kako pristup euro zoni ima pozitivne signale o sigurnosti bankarskog sustava. No isto tako treba se navesti kako zadnje financijske krize pokazuju kako članstvo u EMU nije moglo spasiti određene države od lomova u bankarskom sustavu. Takva situacija se dogodila u Španjolskoj, Portugalu i Grčkoj. Hrvatski sustav je za sada stabilan te se izuzetno vodi računa o ravnoteži između obveza i imovine, no isto tako to nije garancija.

4.1.4. Manji transakcijski troškovi i ostale prednosti

Manje i otvorenije zemlje imaju relativno veće transakcije troškove nego što je to vidljivo u većim državama. Uvođenjem eura plaćanje postaje vrlo jednostavno gdje dolazi do povećanja transparentnosti. Za potrošače to znači do smanjenje troškova, zajednička valuta olakšava proces kupnje, što je vrlo važan segment u sektorima gdje je velika zastupljenost gotovine (npr. turizam). Isto tako dolazi do smanjenja moguće diskriminacije potrošača na europskim tržištima jer se na taj način otežava različito određivanje cijena. Uvođenjem eura javit će se niže naknade za plaćanja u platnom prometu.⁷⁰

Smanjenje transakcijskih troškova može se vidjeti kroz razne oblike štednje. Vidljive uštede su uštede kućanstava i poduzeća zahvaljujući smanjenje transakcijskih troškova povezanih s razmjennom valuta poduzeća koja uvoze ili izvoze. U računovodstvu se ostvaruju nevidljive uštede, jer se procjena pozicija financijskih izvještaja vrši u jednoj valuti. To treba istaknuti da izostavljanje tečajnih fluktuacija sužava moguće zlouporabe u računovodstvu. Uklanjanje fluktuacija tečaja doprinosi objektivnom i poštenom financijskom izvješću. Zbog uvida eura kao jedinstvene valute umjesto različitog broja nacionalnih valuta, smanjenje transakcijskih troškova odnosi se na smanjenje izravnih troškova razmjene i niži računovodstveni troškovi za korporativni sektor. Troškovi transakcije su eliminirani u eurozoni, pa je građanima članica

⁶⁹ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018). Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj

⁷⁰ Žigman, A. (2018). Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

EMU-a dopušteno putovati u niskim troškovima, bez obzira koja je svrha njihova putovanja (na primjer, studiranje ili raditi).⁷¹

4.2. Nedostaci uvođenja eura

Euro je potaknuo trgovinu u europodručju, omogućio je podjelu rada i predstavljao način discipliniranja nacionalnih vlada, koje su prije ulaska u eurozonu koristile fiskalnu politiku i monetarnu politiku za postizanje populističkih ciljeva. Ali euro nije savršen instrument. Njegov glavni nedostatak je to što je fiducijarna valuta. Ili, Fiat valute se ne temelje na stvarnom standardu, već na jednostavnom povjerenju ljudi. Nedostatak eura je što Europska središnja banka može koristiti diskrecijska monetarna pitanja, što bi omogućilo primjenu politika sličnih onima koje koriste nacionalne vlade s vlastite valute. Budući da su uskraćeni za stvarnu stvarnu bazu ili standard, europske vlasti mogu devalvirati euro i može financirati proračunske deficite zemalja eurozone. Ovo nije samo teoretska mogućnost, ali činjenica koja se dogodila posljednjih godina, kada je Europska središnja banka pribjegli monetarnim emisijama, prihvaćajući kao kolateral nepoželjne obveznice grčke vlade. Uglavnom, ponašala se kao nacionalna vlada koja, suočena s nemogućnošću financiranja prekomjerne javne rashode, koristio metodu monetizacije deficita. Čineći to, europski središnja banka prekršila je temeljna načela kriterija konvergencije eura. Dakle, euro ne može biti snažno jamstvo primjene učinkovite dugoročne ekonomske politike.⁷²

Drugi veliki nedostatak eura je taj što ograničava slobodu izbora građana. S obzirom postojanja nacionalnih valuta, postojalo je tržište novca kroz koje su se kovanice međusobno natjecale. Zapravo, postojalo je natjecanje između središnjih banaka oko novac; nacionalne središnje banke morale su biti vrlo oprezne po pitanju monetarnih pitanja. U ovim okolnostima građani EU-a mogu obavljati transakcije ili mogu držati bogatstvo u valuti koju žele smatra se najprikladnijim za osobne potrebe.⁷³ Danas je usvajanje euro valute sloboda izbor je znatno smanjen. Uzimajući u obzir da je euro zakonsko sredstvo plaćanja, svaki

⁷¹ Kotarski, K. (2019). The Political Economy of Euro Introduction to Croatia: A Golden Goose or a Stinging Viper?. Zagreb: Hanns-Seidel-Stiftung

⁷² Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.

⁷³ Kotarski, K. (2019). The Political Economy of Euro Introduction to Croatia: A Golden Goose or a Stinging Viper?. Zagreb: Hanns-Seidel-Stiftung

građanin je prisiljen prihvatiti i koristiti valutu koju nameću europske vlasti. Međutim, nedostatak slobode u izboru valute u suprotnosti je s europskim načelima zaštite pojedinca sloboda i želja pojedinaca da poboljšaju vlastitu dobrobit. Uvođenjem jedinstvene valute, tržište novca EU ovisi o monopolistu. Nacionalni monopoli koje drže nacionalni središnje banke zamijenjene su jačim monopolom, nadnacionalnim, koji drže europske Centralna banka. Očito, najviše negativnih učinaka proizlazi iz prisilne koncentracije proizvodnja vrijedi i za proizvodnju novca. Posljedično, u nedostatku konkurencije između nacionalnih valuta, postojanje jedinstvene valute, koju osigurava monopol, može uključivati sve specifične negativne učinke bilo kojeg monopola.⁷⁴

Iako postoji mnogo prednosti eura, postoje i neki nedostaci. Ovaj golemi zadatak zahtijevao je mnogo sati organizacije, planiranja i provedbe, što je palo na pleća vladinih agencija.⁷⁵

Uvođenje eura omogućilo je uvođenje jače monetarne i fiskalne discipline u zemalja koje su tradicionalno karakterizirali populizam i neozbiljnost, ali su donijele lošu uslugu građanima zemalja poput Njemačke i Nizozemske, naviknutih na stabilne valute. Zapravo, usvajanje eura dovelo je do proizvoljnih transfera bogatstva iz niske inflacije zemalja do visoke inflacije u zemljama, preko prekomjernog uvoza pokrivenog državnim obveznicama. Kako bi izbjegle te transfere, zemlje koje su prije imale opreznu fiskalnu i monetarnu politiku bi moraju usvojiti iste standarde, što bi dovelo do generalizacije proračunskih deficita i značajna devalvacija eura u svim dijelovima eurozone. Veliki nedostatak jedinstvene valute je golema centralizacija odluka u EU razinama kao i značajna koncentracija ovlasti u rukama male skupine pojedinaca, koja može ugroziti jedno od temeljnih načela Europske unije, slobodu pojedinca. A koncentrirana moć odlučivanja značajno povećava vjerojatnost počinjenja pogrešaka jer se donošenje odluka temelji na manjem broju umova nego u decentraliziranom sustavu. Osim toga, utjecaj pogrešnih odluka može biti ogroman, jer se izravno tiče svih 300 milijuna građana eurozone. Očito, uvođenjem jedinstvene valute nacionalne vlade ne mogu izvršiti izravan pritisak na vlastite nacionalne središnje banke kako bi unovčili svoje proračunske deficite, ali prednost zajedničke monetarne politike može biti uništena koncentracijom ovlasti u rukama male skupine tehnokrata, kojima upravljaju najutjecajniji političari EU zemljama.

⁷⁴ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.

⁷⁵ Bukovšak, M., Ćudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142)),

4.2.1. Nepostojanje samostalnog monetarnog sustava

Pri uvođenju eura dolazi do gubitka samostalne monetarne politike, ali također dolazi i do gubitka tečajne politike. Hrvatska narodna banka će zajedno s bankama koje pripadaju Eurosustavu provoditi zajedničku monetarnu politiku. Politika će predstavljati jedinstveno stajalište monetarne unije. No ipak javljaju se dva problema. Prvi problem se odnosi na to kako dosadašnji nositelji nacionalne ekonomske politike više neće moći koristiti devizni tečaj kako bi mogli povećati konkurentnost hrvatskog gospodarstva i to uz pomoć kanale realnog tečaja. Drugi problem je vezan uz neprimjerenost zajedničke monetarne politike kada određena faza poslovnog procesa države nije u skladu s ostalim euro područjima.⁷⁶

No kako navodi HNB gubitak hrvatske monetarne politike neće imati negativan utjecaj na Hrvatsku jer je prostor za aktivno korištenje monetarne politike ograničen. Prema tome glavni problem se može vidjeti u procesima visoke euroizacije gdje se može javiti neravnoteža, a ona dovodi do financijske krize i visoke razine inflacije.⁷⁷ Tako je važno da nacionalne ekonomske politike ne obeshrabruju slobodno kretanje ljudi, usluga i kapitala jer bi to dovelo do smanjenja potrošnje i gubitka radnih mjesta. Prema tome stvaranje jedinstvene ekonomske politike u članicama EU može dovesti do daljnjeg razvoja jedinstvenog tržišta. Budući da bankovni depoziti čine veliku većinu novca, valuta može biti istinski jedinstvena samo ako je povjerenje u sigurnost bankovnih depozita isto u kojoj god zemlji banka posluje. To zahtijeva jedinstven nadzor banke, jedinstvenu sanaciju banke i jedinstveno osiguranje depozita.

4.2.2. Rast razine cijena

Ono što najviše brine građana Hrvatske je rast cijena zbog konverzije. Kako navode ekonomisti zaokruživanje maloprodajnih cijena na gore u procesu preračunavanja kuna u euro ne može predstavljati veliki porast općeg nivoa cijena.⁷⁸ Rezultati istraživanja pokazuju kako je djelovanje konverzija u pravilu bilo blago i jednokratno. Izrazitiji rast cijena vidljiv je kod

⁷⁶ Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142)),

⁷⁷ Žigman, A. (2018). Lista briga i izazova, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁷⁸ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa

manjeg dijela proizvoda i to u većini slučajeva uslužnog sektora. Najveći utjecaj mogao bi se osjetiti u turizmu tj. u uslugama smještaja i ugostiteljskim uslugama. Isto tako može se istaknuti kako bi uvođenje eura mogao imati učinak na poskupljenje košarice dobara i usluga posebno kada su u pitanju umirovljenici i nezaposleni.⁷⁹

No Primorac (2018) posebnu pozornost skreće na djelovanje psihološkog pritiska. Ankete pokazuju kako se građani pribojavaju porasta cijena kao i mogućnost zlouporabe u određivanju cijena.⁸⁰

⁷⁹ Pufnik, A. (2018). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 129-159, 27 (1 (142))

⁸⁰ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak 2018.*, 8 (1) Zagrebačka inicijativa

5. PRIMJERI OSTALIH ZEMALJA NAKON UVOĐENJA EURA

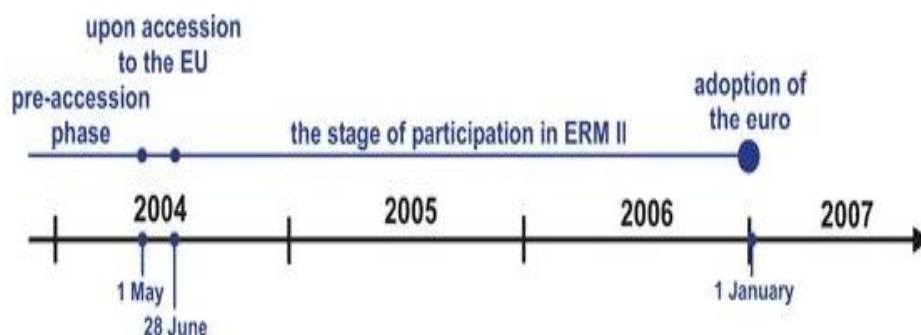
Nakon prikazivanja prednosti i nedostatak uvođenje eura kao zajedničke valute, u radu će se osvrnuti na države koje su uvele euro kao svoje službene valute. Slovačka i Slovenija su već nekoliko godina članice eurozone te su obje države ekonomski i strukturno najbližnije Hrvatskoj. Obje države su tražile brzo pokretanje postupka mehanizma ERM 2 te su također zagovarali jako kratki ostanak u njemu. Prema tome obje države su vrlo brzo pristupile Tečajnom mehanizmu, ali isto tako i vrlo brzo izašle iz njega i to po isteku obveznog roka. Posebno se ovo odnosi na Sloveniju. Iako je Hrvatska imala puno duži put za ulazak u ERM 2, sada kada je taj zadnji korak postignut, glavni cilj hrvatske Vlade jeste što brži prelazak na euro.⁸¹ Također će se prikazati i primjer Grčke.

Primjer Slovenija

Slovenija je 2004. godine postala članica Europske unije. U Europsku uniju ušla je zajedno s Slovačkom u velikom valu proširenja koji je obuhvaćao čak 10 država. Od deset država Slovenija je jedna od tri države (uz Sloveniju to su uspjele još Estonija i Litva) koje je odmah iste godine ušla u ERM2. Slovenija je euro uvela kao svoju valutu 01. siječnja 2007. godine. Slovenija se može pohvaliti kako je prva uvela euro od zemalja koje su velikim valom ušle u Europsku uniju. Euro je postao zakonsko sredstvo plaćanja i to prema tečaju: 1 euro = 239.640 SIT. Slovenski tolari su se mogli mijenjati u Bankama Slovenije i za to nije bilo određeno vremensko ograničenje. Zadnji dan za zamjenu tolara naveo se 3. siječnja 2017. godine. Slika 4. prikazuje faze uvođenja eura u Slovenije.

⁸¹ Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017). Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. *Ekonomski pregled*, 611-637, 68 (6), str. 629

Slika 4. Faze uvođenja eura u Sloveniji

Izvor: Národná banka Slovenska, (2018). Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, preuzeto 20. kolovoza 2022. s <https://bit.ly/3dcicnm>

Proces uvođenja eura razvijao se prema sljedećim stavkama koji su prikazani u tablici 3.

Tablica 3. Proces uvođenja eura prema datumima

<p>1. Pretpristupna faza (do ulaska u EU, tj. do 1. svibnja 2004)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ispunjenje kriterija za članstvo u EU. • Prijenos pravne stečevine koja se odnosi na Ekonomsku i monetarnu uniju (EMU). • Početak konzultacija o sudjelovanju u ERM II i središnjem tečaju
<p>2. Od ulaska u EU do ulaska u ERM II (od 1. svibnja 2004. do pristupanja ERM II 28. lipnja 2004.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sudjelovanje u EMU kao država članica uz odstupanje u pogledu uvođenja eura. • Tečajna politika je stvar zajedničkog interesa. • Banka Slovenije postaje dio Europskog sustava središnjih banaka (ESCB) - Guverner Banke Slovenije član je Općeg vijeća Europske središnje banke (ECB).

	<ul style="list-style-type: none"> • Usklađenost s pravilima o koordinaciji ekonomskih politika u EMU.
<p>Sudjelovanje u ERM II</p> <p>(od 28. lipnja 2004.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Politika tečaja usmjerena je na stabilan tečaj prema euru. • Europska komisija i ECB pripremaju izvješće o konvergenciji: Izvješće EK - svibanj 2006, Izvješće ECB-a - svibanj 2006 • Nakon odluke da Slovenija može uvesti euro, usvojen je tečaj između eura i tolara (odluka).
<p>Uvođenje eura</p> <p>(1. siječnja 2007.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stupa na snagu neopozivo utvrđen tečaj između tolara i eura (1 EUR = 239.640 SIT). • Uvođenje eura kao zakonskog sredstva plaćanja. • Banka Slovenije postaje dio Eurosustava koji se sastoji od ECB-a i nacionalnih središnjih banaka onih država članica EU koje su uvele euro (guverner Banke Slovenije član je Upravnog vijeća ECB-a).

Izvor: izrada autorice prema Národná banka Slovenska, (2018). Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, preuzeto 20. kolovoza 2022. s <https://bit.ly/3dcicnm> (pristupljeno 17.08.2022.)

Osim toga Slovenija je imala najkraće participiranje u Tečajnom mehanizmu te je iz njega izašla nakon dvije ipo godine. Već 2007. godine euro je postao zakonska valuta u Sloveniji. Euro je tada zamijenio slovenski tolar - SIT.

Uspjeh ove države u brzom procesu prilagodbe eura vidi u sljedećim faktorima:⁸²

- Visoka razina mikroekonomske stabilnosti tijekom cijelog razdoblja,
- Postepeni pristup ekonomskim reformama u razvoj u tranzicije
- Velika nacionalna podrška u procesu usvajanja eura
- Jasna politika Vlade i isticanje prioriteta
- Poštovanje datuma za usvajanje eura.

Početak ekonomske tranzicije u Sloveniji imala je dobre pozicije kada je u pitanju tržište ekonomije i trgovinska otvorenost. Zakonodavstvo je već u prvim godinama tranzicije uvela tržišnu ekonomiju koja je zasnovana na privatnom vlasništvu. Čak i tijekom 80-ih godina njihova ekonomija je bila dovoljno jaka te je već tada uvela ekonomske reforme u pogledu tržišta i privatnog vlasništva. Gospodarska politika Slovenije sastojala se od upravljanje tečajnom politikom uz razboritu fiskalnu monetarnu politiku. Također vanjski dug je bio blizu ravnoteže. Ono što je važno istaknuti jeste činjenica kako nije došlo do rasta vanjskog i domaćeg duga. Slovenija je imala razumnu socijalnu politiku gdje je uspjela zadržati srednju klasu te je spriječila osiromašenje skupina koje su bile kritične kao što su seljaci, umirovljenici, mladi.⁸³

Lavrač (2010) navodi kako je glavni čimbenik za rano prihvaćanje eura bilo upravo pravovremeno ispunjavanje svih kriterija inflacije. Slovenija je nakon Nacionalnog plana iz studenoga 2003. godine uspjela u spuštanju inflacije. Tako su se približili razini referentnoj vrijednosti Maastrichtskog kriterija inflacije iz 2005. godine. No nakon pola godine nakon što su usvojili euro, dolazi do ponovnog rasta inflacije. Do sredine 2008. godine, Slovenija je tada zabilježila najveću stopu inflacije. Ali dolaskom krize inflacija se ponovo smirila.

No promatrajući konverzija je na Sloveniju imala jako blage učinke. Takav učinak na javnost imala je jako dobra informiranost građana od strane vlasti. Isto tako Slovenija je koristila jako dobru kampanju gdje su potrošači bili upozoreni na mogući rast cijena i pojedinih proizvoda.⁸⁴ Kada su u pitanju deficiti javnih financija može se vidjeti kako je ovaj faktor bio

⁸² Lavrač, V. (2010). Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija

⁸³ Štiblar, F. (2012). Iskustvo Slovenije s eurom i implikacije za Hrvatsku, 4. Zagrebački ekonomski forum, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb

⁸⁴ Pufnik, A. (2018). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142))

u granicama kada je u pitanju Slovenija. U vrijeme procjene spremnosti na usvajanje eura deficit je iznosio oko 1%, a nakon što se usvojio euro deficit je čak bio približen nuli. Slovenija se kvalitetno pripremila za prihvaćanje eura te je iskoristila sve pogodnosti eurozone.

Primjer Slovačka

Slovačka se pridružila Europskoj uniji 2004. Ulaskom Republika se obvezala na ulazak u europodručje. Slovačka je zemlja koja je pristupila ERM 2 mehanizmu u studenom 2005. godine. Nakon četiri godine sudjelovanja u Tečajnom mehanizmu, 2009. godine Slovačka svoju valutu (Slovačku krunu - SKK) zamjenjuje eurom. Kao i Slovenija ni Slovačka nije imala puno problema s usvajanjem europske valute. No Slovačka je uvela euro za vrijeme svjetske krize, 2009. godine. Tada se slovačko gospodarstvo suočilo s padom vanjske trgovine gdje dolazi do pada BDP-a za više od 5%. No unatoč navedenoj situaciji, država je imala ukupni rast performansi i produktivnosti u razdoblju od 2009. do 2013. godine.⁸⁵

Jaka odlučnost Slovačke ka pristupu EU vidljiva je još od njihove samostalnosti tj. od 1993. godine. Već tada je ulazak u EU bio definiran kao glavno pitanje vanjske politike. Slovačka je imala već utemeljenu pravnu i institucionalnu državu koja je imala nasljeđe još od prijašnje države. Nacionalna tijela su 2003. godine razvili Strategiju usvajanja eura. Gospodarske reforme su bile potrebne i za postizanje održivog gospodarskog rasta, ali i zbog povećanja životnog standarda građana.

Slovačka je u postavljenom vremenskom roku usvojila euro. Nakon uvođenja eura, BDP po stanovniku se povećao za 94% tj. životni standard se udvostručio. Institucije slovačke navode kako je euro instrument pomogao građanima i poduzetnicima, a fiskalna politika je predstavlja preduvjet za zdravu politiku države.

Sveukupno pozitivan stav prema euru može se objasniti činjenicom da zemlja nije bila ozbiljno pogođena globalnom financijskom krizom, tj. osim cikličkog usporavanja viđenog

⁸⁵ National Bank Of Slovakia (2006). The Effects of euro Adoption on the Slovak Economy, Working and Discussion Papers

2009. godine. Solidan učinak čak i u izazovnim vremenima na globalnim financijskim tržištima može biti objašnjeno uglavnom solidnom bilancom javnog sektora, kao i vrlo solidnim bankarskim sektorom. U usporedbi sa Slovenijom, članstvo u eurozoni nije rezultiralo velikim povećanjem zaduženosti u privatnom sektoru, što je zatim utjecalo i na bilancu javnog sektora. Sve u svemu, mora se zaključiti da se Slovačka u ekonomskoj sferi može vidjeti kao "neupadljiva" zemlja eurozone u kojoj je članstvo utemeljeno na čvrstim temeljima.⁸⁶

S obzirom na solidnu poziciju slovačkog bankarskog sektora, zemlja nije proizvela nikakve negativne vijesti u kontekstu pooštrenog nadzora bankarskog sektora (SSM, SRM) unutar europodručja (koji je uspostavljen nakon ulaska Slovačke u europodručje). To je također zbog solidnog poslovnog modela banaka u zemlji, koje uglavnom posuđuju lokalnom privatnom sektoru na temelju lokalnog refinanciranja; drugim riječima, vrlo različito okruženje nego u baltičkim državama ili djelomično također u Bugarskoj (gdje je posljednjih godina bilo određenih problema s bankovnom nestabilnošću).

Stoga je važno ne podcijeniti rizike djelomično snažnog rasta zajmova za nekretnine – djelomično i posljedice monetarne orijentacije ECB-a, koja je previše ekspanzivna za Slovačku. Ovdje se na nacionalnoj razini tome pokušava odlučno suprotstaviti makro i mikrobonitetnom regulativom. Ovo ima apsolutnog smisla jer su čak i ranije "uspješne priče" u europodručju (npr. Španjolska ili Irska) bile pod pritiskom zbog pretjeranog rasta kredita tijekom duljeg vremenskog razdoblja (djelomično temeljenog na nacionalnim rizicima koji proizlaze iz jedne monetarne politika za europodručje koja možda neće odgovarati svim članicama u isto vrijeme).

Ipak, odnos Slovačke prema članstvu u eurozoni nije bio bez napetosti, barem ne tijekom vrhunca grčke dužničke krize. Vrijedno je prisjetiti se scene iz listopada 2011., kada su europski političari i financijska tržišta zabrinuto gledali na glasovanje parlamenta u Bratislavi o proširenju fonda za spašavanje EFSF-a. Tada je Slovačka bila posljednja od zemalja sudionica eura koja je dala parlamentarno odobrenje potrebnom proširenju, ali prvo glasovanje o tome nije uspjelo. Drugo glasovanje, koje je održano nedugo nakon toga, bilo je

⁸⁶ National Bank Of Slovakia (2006). The Effects of euro Adoption on the Slovak Economy, Working and Discussion Papers

uspješno, ali po cijenu prijevremenih izbora. Slovačka nije od samog početka sudjelovala u prvom grčkom paketu pomoći (bilateralni zajmovi).

Međutim, stav grčke vlade u Ateni, koji je naišao na malo razumijevanja posebno u Slovačkoj, ne treba zanemariti u tom pogledu. Ne samo da je solidna proračunska politika Slovačke (i drugih zemalja Središnje Europe), s omjerom javnog duga od samo 30 posto BDP-a na početku krize i spremnošću da se uhvati u koštac s (fiskalnim/strukturnim) reformama kao što je pokazano prije ulaska u euro upečatljiv kontrast očitaj nevoljkosti Grčke da provede potrebne reforme. Osim toga, razina bogatstva i socijalnih beneficija Slovaka bili su osjetno niži nego u Grčkoj prije početka krize (međutim, sve zemlje Srednje Europe do sada imaju viši BDP po stanovniku prilagođen kupovnoj moći).

Zajmove (od strane EFSF-a, za koje jamče države članice) Grčkoj bilo je stoga politički još teže argumentirati nego u Austriji, Njemačkoj ili drugim (euro) zemljama stabilnosti orijentirane "sjeverske osovine". Ali sličnosti s ovom skupinom zemalja, koja često uključuje baltičke i skandinavske države, nadilaze djelomičnu nelagodu s grčkim paketima pomoći. Kao takva, Slovačka se u aktualnoj raspravi o reformi europodručja u mnogim slučajevima pozicionira slično kao i zemlje središnjeg europodručja, na primjer u pogledu zahtjeva za obvezujućim pravilima o restrukturiranju državnog duga. Što se tiče bankovne unije, promicanje Europskog sustava osiguranja depozita (EDIS) bila je jedna od tema slovačkog predsjedanja EU-om u drugoj polovici 2016.

Gospodarski razvoj Slovačke u europodručju može se smatrati uspjehom. Doduše, ulazak u euro vjerojatno sam po sebi nije ubrzao dohodovnu konvergenciju sa zemljama jezgre. No, uspjehom se može smatrati i činjenica da se proces gospodarskog sustizanja u godinama nakon uvođenja eura nastavio nešto sporije nego u godinama prije 2009. godine. Uostalom, bilo je moguće podignuti BDP po stanovniku s 59 posto (2008.) razine jezgre eurozone na 66 posto (2018.) u uvjetima fiksnog tečaja.

Ključni pokretači nisu toliko euro ili samo članstvo u EU-u, koliko pripremni rad neophodan za odgovarajuće korake integracije, kao što su reforme institucionalnog okvira (iako još uvijek postoji znatna potreba za reformom u ovom području i institucionalna kvaliteta je nešto ispod prosjeka CE) kao i integracija u europske i međunarodne proizvodne lance. I dok je postizanje zapadnoeuropskih razina dohotka i dalje pitanje desetljeća, a ne godina, znakovi su

svejedno dobri za nastavak održive konvergencije i nastavak „tihog” članstva Slovačke u europarlamentu i s gospodarskog i s fiskalnog gledišta.

Grčka

Gotovina eura, novčanice i kovanice uvedene su 1. siječnja 2002. u 12 zemalja, uključujući Grčku, i zamijenile su nacionalne novčanice i kovanice po neopozivo fiksnim tečajevima konverzije. Danas, nakon što se više zemalja pridružilo eurozoni, euro je valuta više od 340 milijuna Europljana.

Banka Grčke pušta u optjecaj novčanice i kovanice eura putem bankovnog sustava. Osim toga, poduzima sve potrebne mjere kako bi osigurala visoku kvalitetu novčanica u optjecaju i zaštitila ih od krivotvorenja. Nadalje, zadatak Banke je osigurati neometanu i učinkovitu opskrbu bankovnog sektora euronovčanicama i kovanicama.⁸⁷

Grci su imali velikih poteškoća u uvođenju nove zajedničke valute u svoj svakodnevni život. Jedan euro bio je 340,75 drahmi, a kao rezultat toga konverziju grčkog novčića u novu valutu bilo je teško izračunati u njihovim glavama. Kad je Grčka ušla u eurozonu, kovanice drahme rijetko su se koristile u transakcijama izvan supermarketa i uličnih tržnica. Novčanice od 100 drahmi bile su široko korištene, ali vrijednost tih novčanica bila je manja od jedne trećine jednog eura.⁸⁸

Stoga je prijelaz na kovanice tako visoke vrijednosti bio težak jer Grci nisu bili navikli na transakcije s kovanicama. Činjenica da nije postojala novčanica od jednog eura - poput novčanice od jednog dolara - otežavala je Grcima izračunavanje vrijednosti novog novčića u glavi. Isto je i s kovanicama od 50 centi, 20 centi i 10 centi: Grci su imali poteškoća u prilagodbi malim kovanicama koje su imale vrijednost jednaku 170, 68 odnosno 34 drahme.⁸⁹ Mnogi trgovci i pružatelji usluga nažalost su iskoristili ovu poteškoću da se prilagode novoj valuti u svoju korist, zaokružujući cijene roba i usluga - au mnogim slučajevima, zaokružujući ih naviše.

⁸⁷ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen

⁸⁸ Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa

⁸⁹ Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen

Na primjer, boca vode koja se prethodno prodavala za 100 drahmi na kiosku zaokružena je na 50 centi (170 drahmi) i tako dalje. Na uličnim tržnicama kilogram naranči koje su se nekada prodavale za 50 drahmi prodavao se za 30 centi (100 drahmi). Pritom su se, naravno, plaće i nadnice i u javnom i u privatnom sektoru obračunavale po točnom tečaju drahme (340,75 drahmi za jedan euro). Trebalo je neko vrijeme da se Grci naviknu na novu valutu - i neka vladina intervencija da provede politiku cijena koja bi također zaustavila profiterstvo.

Međutim, Grci nisu bili sami. U svim europskim zemljama bilo je klevetnika eura koji su okrivljavali korištenje jedinstvene valute ne samo za rast cijena nego i za gubitak nacionalnog monetarnog suvereniteta. Zajednička europska valuta i sama Europska unija postali su mete nezadovoljnih Grka tijekom ekonomske krize koja je opustošila grčko gospodarstvo i kućanstva tijekom 2010-ih. Masovne demonstracije u većim grčkim gradovima pozivale su zemlju da napusti zajedničku valutu i vrati se drahmi, istovremeno demonizirajući EU i Međunarodni monetarni fond, zajmodavce Grčke u paketu spašavanja.

Tijekom pregovora 2015. između grčke vlade i njezinih zajmodavaca, činilo se da je koncept Grexita blizu toga da postane stvarnost. Neki ekonomisti tvrde da je nedostatak nacionalne valute imao dramatične posljedice za zemlju poput Grčke koja ima gospodarstvo temeljeno na turizmu i izvozu poljoprivrednih proizvoda. U drugačijim okolnostima Grčka bi negativne posljedice gospodarske krize mogla ublažiti devalvacijom svoje nacionalne valute, kao što je to učinila mnogo puta u prošlosti. U prošlosti, kada je drahma pala, grčki su proizvodi automatski postajali jeftiniji, a samim time i privlačniji u inozemstvu. Odmor za posjetitelje sa sjevera također je postao još ekonomičniji. Uvođenjem eura ta je mogućnost eliminirana. S druge strane, drugi ekonomisti tvrde da bi Grčka, da nije u eurozoni, osim konačnog kolapsa svoje ekonomije, danas imala oko trilijun eura inozemnog duga.⁹⁰

⁹⁰Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen

6. ZAKLJUČAK

Završni rad je za cilj imao objasniti efekte i posljedice zamjene nacionalne valute, hrvatske kune u zajedničku valutu Europske unije. Povijesni nastanak EMU-u obilježen je dugim razvojnim procesima, ali i dvojnim mišljenjima o valjanosti i izdrživosti. Iako danas prelazak na euro postoji preko 15 godina i dalje se postavlja se postavlja pitanje o nizu implikacija. Potpun integracija u eurozonu uvjetuju obveznim usvajanjem eura te to predstavlja konačni ishod ulaska u EU. Rad posebno ističe prednosti i nedostatke uvođenja eura.

Glavne prednosti uvođenja eura kao jedine valute plaćanja omogućit će puno lakšu i sigurniju prodaju u području eurozone kao i razvoj trgovine s ostatkom svijeta. Dovede će do smanjenja troškova posebno onih koji se odnose na promjenu valuta, a najveću korist od toga će imati trgovci i turisti koji dolaze u Hrvatsku. Zajednička valuta će pomoći u lakšoj usporedbi cijena u europskim zemljama. Jedinstvena valuta će dovesti do smanjenja cjenovnih razlika. Veća transparentnost cijena potiče na jačanje trgovine unutar eurozone. Cijelo područje eurozone bit će posvećeno održavanju niske inflacije. Ipak treba se uzeti u obzir kako je inflacija vrlo diskutabilna točka.

Uvođenje eura ima i niz nedostataka. Činjenica koja se dogodila posljednjih godina, kada je Europska središnja banka pribjela monetarnim emisijama, prihvaćajući kao kolateral nepoželjne obveznice grčke vlade. Također drugi nedostatak je taj što se ograničava sloboda građana. Građani više nemaju pravo izbora na korištenja valuta, već moraju koristiti jedinstvenu valutu. Danas je usvajanjem eura, slobodni izbor znatno smanjen. Zapravo, usvajanje eura dovelo je do proizvoljnih transfera bogatstva iz niske inflacije zemalja do visoke inflacije u zemljama, preko prekomjernog uvoza pokrivenog državnim obveznicama. Kako bi izbjegle te transfere, zemlje koje su prije imale opreznu fiskalnu i monetarnu politiku bi moraju usvojiti iste standarde, što bi dovelo do generalizacije proračunskih deficita i značajna devalvacija eura u svim dijelovima eurozone.

Prema tome sve države koje teže ka pristupanju Europskoj uniji moraju imati u vidu sve procjene ovog procesa. Svaka članica mora imati svoju nacionalnu Strategiju koja će predstavljati postupak usvajanja eura. To znači da prije samo proces prelaska na euro, država

mora imati veliki broj podupirućih okolnosti. Potrebne okolnosti moraju rezultirati s puno većim prednostima nego teškoćama. Isto tako i Europska unija uz pomoć Maastrichtskih kriterija želi osigurati što veću spremnost članica na taj korak. Republika Hrvatska je članica Europske unije od 2013. godine i od tada ima izraženu želju za preuzimanjem eura kao službene valute. No taj proces je bio dugotrajan jer hrvatsko gospodarstvo nije udovoljavalo kriterijima.

Nadležna tijela su morala pristupiti postupku razrade detaljne Strategije koja bi predstavljala procese uvođenja eura. Strategija je morala informirati javnost o cijelom službenom planu zamjene hrvatske kune s eurom. Dokument koji je poznat kao Eurostrategija dobio je svoj završetak 2018. godine te je tada bio dostupan široj javnosti. U njemu su prikazane prednosti i nedostaci ulaska u eurozonu za Hrvatsku. Ono što predstavlja krajnji rezultat jeste pozitivan ishod. Ističe se kako prednosti nadmašuju nedostatke, a nedostaci imaju manji značaj te su kratkoročne naravi.

LITERATURA

1. Arhivanalitika (2017). preuzeto s 20. rujna 2022. s <https://bit.ly/2YxWMZb>
2. Bilas, V. (2005). Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 39-53, 3 (1)
3. Brkić, L., Kotarski, K. (2008),. Euroizacija, monetarna unija i vjerodostojnost monetarne politike, Anali Hrvatskog politološkog društva, 443-460, 5 (1)
4. Boltho, A. (2001). Europe's Stagflation. Centre for European Policy Studies. Clarendon Press. Belgium.
5. Bukovšak, M., Čudina, A. i Pavić, N. (2018). Utjecaj uvođenja eura u Hrvatskoj na međunarodnu razmjenu i inozemna izravna ulaganja, Privredna kretanja i ekonomska politika, 95-128, 27 (1 (142))
6. Buti, M., Van den Noord, P. (2009). The Euro: past successes and new challenges. National Institute Economic Review, 68-85, (208)
7. Cuyvers, A. (2017). The Road to European Integration. In Cuyvers A., Ugirashebuja E., Ruhangisa J., Ottervanger T. (Eds.), East African Community Law: Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects, 22-42, Brill, Leiden; Boston
8. Ćorić, T., Deskar-Škrbić, M. (2017). Croatian path towards the ERM 2: Why, when and what can we learn from our peers?. Ekonomski pregled, 611-637, 68 (6)
9. Ćorić, T., Mesić, M. (2012). Tečajni mehanizam ERM 2: Iskustvo Estonije, Ekonomska misao i praksa, 621-638, (2)
10. Hrvatska narodna banka (2020), preuzeto 20. rujna 2022. s <https://www.hnb.hr/-/euro-central-and-compulsory-intervention-rates-for-bulgarian-lev-and-croatian-kuna-in-erm-ii>
11. Hrvatska Narodna Banka (2020). Put do eura, Izlaganje na konferenciji - Hrvatsko novčano tržište
12. Hudec, M. (2018). The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe, Studia commercialia Bratislavensia, 28-41, 11(39)
13. Enderlein, H., Rubio, E. (2014): 25 years after the Delors report: Which lessons for Economic and monetary union?, str. 6, Jacques Delors Institute (Notre Europe), Paris
14. Faulend, M., et. al. (2005). Kriteriji Europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije - Gdje je Hrvatska?, Hrvatska narodna banka, Zagreb

15. Godby, R., Anderson, S. (2016). Greek Tragedy, European Odyssey: The Politics and Economics of the Eurozone Crisis, Verlag Barbara Budrich: Opladen; Berlin; Toronto
16. Euro zona. Dostupno na: <https://cro.cp-finance.com/euro-zone-2274> (pristupljeno 20.08.2022.)
17. Kersan-Škabić, I., Mihaljević, A. (2010). Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza. Ekonomski vjesnik, 12-26, XXIII (1)
18. Kotarski, K. (2019). The Political Economy of Euro Introduction to Croatia: A Golden Goose or a Stinging Viper?. Zagreb: Hanns-Seidel-Stiftung
19. Krugman, P. R., Obstfeld M., Melitz, M. (2012). International Economics: Theory and Policy (10th Edition) (Pearson Series in Economics). Part of: Pearson Series in Economics
20. Lavrač, V. (2010). Inclusion of Slovenia in the euro area and perspectives of enlargement after the global financial crisis, Working paper, Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenija
21. Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004). Uvod u Europsku uniju, Mate, Zagreb.
22. Národná banka Slovenska, (2018). Vyhodnotenie prínosov eura – po 10 rokoch, Analytický komentár, preuzeto 20. kolovoza 2022. s <https://bit.ly/3dcicnm> (pristupljeno 17.08.2022.)
23. National Bank Of Slovakia (2006). The Effects of euro Adoption on the Slovak Economy, Working and Discussion Papers
24. Primorac, Ž. (2018). Plusevi i minusi zajedničke valute u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.
25. Pufnik, A. (2018). Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatsko, Privredna kretanja i ekonomska politika, 129-159, 27 (1 (142))
26. Radošević, D. (2012). Kapitalni tokovi, tečaj i Europska monetarna unija, Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
27. Reuters Staff (2020). Croatia eyes euro adoption in 2023 -PM. Reuters. Retrieved 9 June 2021.
28. Stiglitz, J. E. (2017). Euro: Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil knjiga, Zagreb.
29. Šarić, V. (2017). Monetarna integracija Republike Hrvatske u europsku monetarnu uniju, Doktorska disertacija, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

30. Šonje, V. (2018). Neutemeljen strah od zajedničke valute, u *Perspektive – ožujak* 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa.
31. Šonje, V. (2019). Euro u Hrvatskoj: Za i protiv, Arhivanalitika d.o.o., Zagreb.
32. Štiblar, F. (2012). Iskustvo Slovenije s eurom i implikacije za Hrvatsku, 4. Zagrebački ekonomski forum, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, Dostupno na: <https://bit.ly/2N8j81e> (pristupljeno 17.08.2022.)
33. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020): Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom - prijedlog, str. 16-17, preuzeto 20. rujna 2022. s <https://www.hnb.hr/-/vlada-republike-hrvatske-donijela-je-nacionalni-plan-zamjene-hrvatske-kune-eurom>
34. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018). Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> (pristupljeno 19.08.2022.)
35. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2020). Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom. Dostupno na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020> (pristupljeno 19.08.2022.)
36. The European Central Bank (2008). The European System of Central Banks, dostupno na: <https://bit.ly/3quo0MN> (pristupljeno 19.08.2022.)
37. Zestos, G. K., Benedict, J. M. (2018). *European Monetary Integration: A History*,
38. Žigman, A. (2018). Lista briga i izazova, u *Perspektive – ožujak* 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa

POPIS SLIKA

Slika 1. Eurozona

Slika 2. Ispunjavanje uvjeta za uvođenje eura

Slika 3. Koordinacijska tijela za uvođenje Eura

Slika 4. Faze uvođenje eura u Sloveniji

POPIS TABLICA

Tablica 1. Konvergencijski kriteriji

Tablica 2. Postupak zamjene valute

Tablica 3. Proces uvođenja eura prema datumima